
Befolkning: Et aldrende samfunn	2
Fruktbarhet: Slekters gang	4
Familien: Singel eller samboer	6
Helse: Liv og død	8
Utdanning: Lisa går til skolen	10
Arbeid: Halve folket i arbeid	12
Inntekt og formue: Fattig og rik	14
Forbruk: Mer enn til salt i maten	16
Bolig: I hus og hytte	18
Omsorg og sosial trygghet: Fra vugge til grav	20
Kultur: Sal og scene	22
Media: Fra papir til skjerm	24
Tidsbruk: Døgnet rundt	26
Transport: På fire hjul	28
Ferie: Ut på tur	30
Kriminalitet: Lovens korte arm	32
Valg: Valgets kval	34
Økonomi: Vekst og velstand	36
Primærnæringene: Fra landbruk til havbruk	38
Sekundærnæringene: Fra industri til olje	40
Tertiærnæringene: Til tjeneste!	42
Natur, energi og miljø: Kjerringa med strømmen	44

Publikasjonen er utarbeidet av Jan Erik Kristiansen
i samarbeid med Gro Flatebø og Ingrid Modig.
Design og layout: Siri Boquist og Marit Vågdal

Folkemengde 1. januar

	Folke- mengde	Årlig vekst. Prosent
1950	3 250 000	
1960	3 568 000	0,94
1970	3 863 000	0,80
1980	4 079 000	0,55
1990	4 233 000	0,37
2000	4 478 000	0,56
2005	4 606 000	0,57
<i>Framskrevet</i>		
2010	4 748 000	0,58
2020	5 045 000	0,63
2030	5 367 000	0,57
2040	5 623 000	0,42
2050	5 843 000	0,38

Fortsatt befolkningsvekst ...

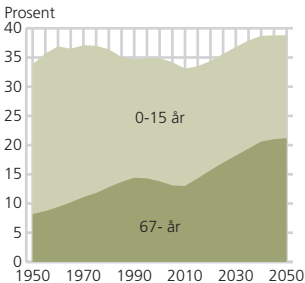
Norges befolkning passerte 4,5 millioner i 2000, en økning på 1,25 millioner siden 1950. De første årene etter krigen var den årlige befolkningsveksten om lag 1 prosent; hovedsakelig et resultat av høye fødselstall. Veksten sank til en tredjedels prosent på 1980-tallet og har siden tatt seg noe opp. I dag er nettoinnvandringen like viktig for befolkningsveksten som fødselsoverskuddet.

... også de neste 50 årene

Hva vi ser i krystallkulen, vil selvfølgelig avhenge av hvilke antakelser vi legger til grunn. Et prognosealternativ med middels fruktbarhet, levealder, sentralisering og nettoinnvandring gir fortsatt vekst også de neste 50 årene, men langt svakere enn i den foregående perioden. Folketallet vil passere 5 millioner i 2018 og i 2050 blir innbyggertallet vel 5,8 millioner, mens befolkningsveksten nærmer seg en tredjedels prosent.

En betydelig del av veksten framover vil trolig skyldes netto innvandring. Blir denne lav, vil Norges folketall bli om lag 5,4 millioner rundt 2050.

Andel barn og unge og eldre i befolkningen

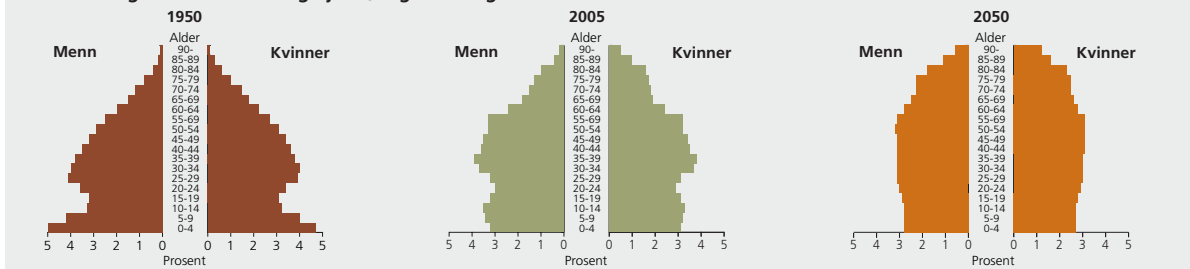
Eldrebølge på vei

Vi har nå lenge hørt snakk om eldrebølgen. Men situasjonen minner mye om en dag på stranden, på utkikk etter den store bølgen: Vi tror vi ser den komme, men som oftest flater den ut lenge før den når oss.

I en viss forstand kan vi si at eldrebølgen allerede er her: Mens det i 1950 bare var vel 8 prosent eldre 67 år og over, er dagens andel vel 13. Men først etter 2010 (når de store etterkrigskullene blir pensjonister) vil denne andelen øke ytterligere, til 18 prosent i 2030 og 21 prosent i 2050. Andelen barn og unge under 15 år vil fortsatt synke, til om lag 18 prosent i 2050.

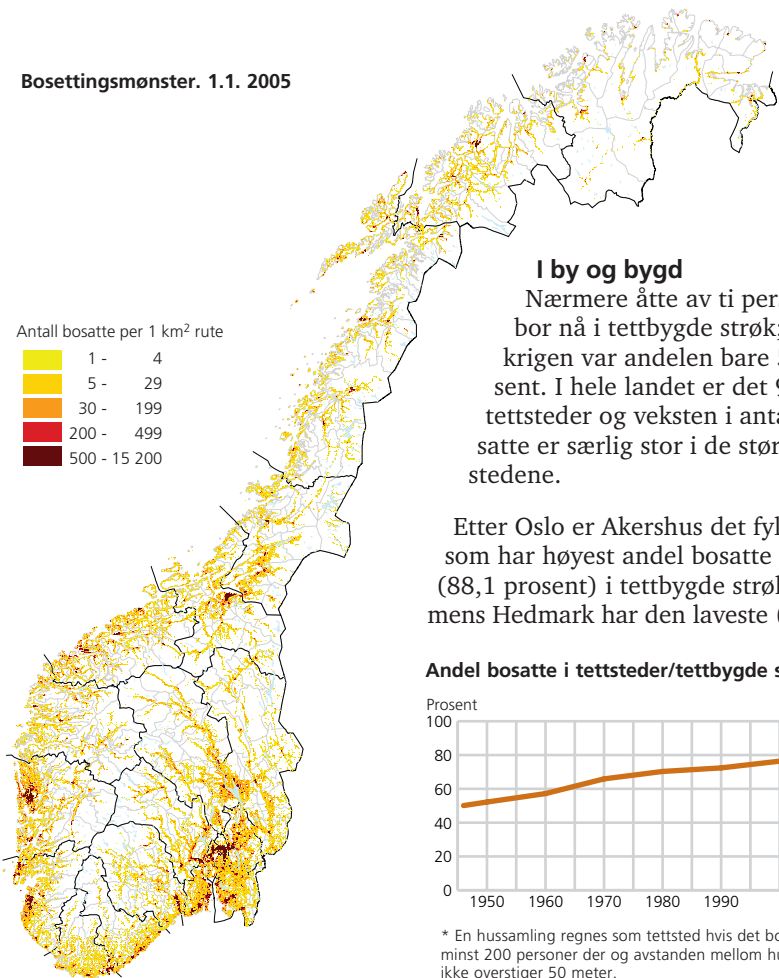
Eldrebølgen skyldes bare delvis det faktum at vi blir eldre (flere på toppen av pyramiden); vel så viktig er de lave fødselstallene som betyr at det blir færre i bunnen. Og når eldrebølgen ennå ikke helt har nådd oss, skyldes det både at fruktbarheten i Norge fortsatt er (relativt) høy og at innvandrerne er unge.

Folkemengden etter alder og kjønn, registrert og framskrevet

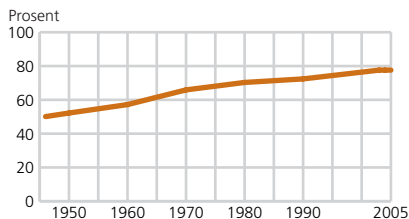
Bosettingsmønstre. 1.1. 2005

I by og bygd
Nærmere åtte av ti personer bor nå i tettbygde strøk; etter krigen var andelen bare 50 prosent. I hele landet er det 909 tettsteder og veksten i antall bosatte er særlig stor i de største tettstedene.

Etter Oslo er Akershus det fylket som har høyest andel bosatte (88,1 prosent) i tettbygde strøk, mens Hedmark har den laveste (54,2).

Andel bosatte i tettsteder/tettbygde strøk*

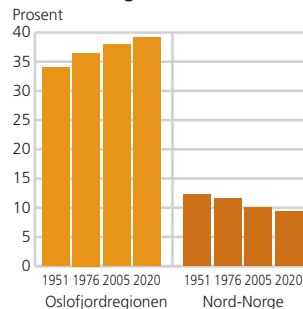
* En hussamling regnes som tettsted hvis det bor minst 200 personer der og avstanden mellom husene ikke overstiger 50 meter.

7,9 prosent «innvandrere»

Antallet innvandrere avhenger selvfølgelig av hvordan vi definerer «innvandrere». I SSB brukes begrepet *innvandrerbefolkningen* om personer med utenlandsfødte foreldre (ofte kalt førstegenerasjonsinnvandrere) og barn født i Norge av to utenlandsfødte foreldre (også kalt annengenerasjonsinnvandrere). Ved inngangen til 2005 besto innvandrerbefolkningen av i alt 365 000 personer. Dette utgjør 7,9 prosent av hele befolkningen og er mer enn en tredobling siden 1980. Vel 70 prosent har bakgrunn fra ikke-vestlige land; dvs. Øst-Europa, Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Tyrkia.

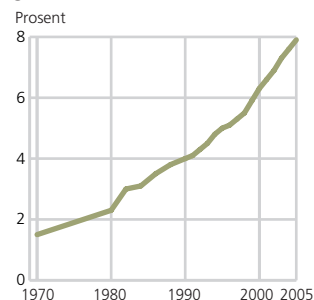
46 prosent av alle innvandrerne i Norge har norsk statsborgerskap.

Andel bosatte i Oslofjordregionen¹ og Nord-Norge. 1951-2005 og framskrevet 2020

¹ Østfold, Akershus, Oslo, Buskerud og Vestfold.

Innvandrerbefolkningen som andel av den totale befolkningen

Innvandrerbefolkningens landbakgrunn. De største landene. 2005

Land	Antall
Pakistan	26 950
Sverige	22 859
Danmark	19 197
Irak	18 369
Vietnam	17 864
Somalia	16 765
Bosnia-Hercegovina	14 641
Iran	13 983
Tyrkia	13 504
Serbia-Montenegro	12 455

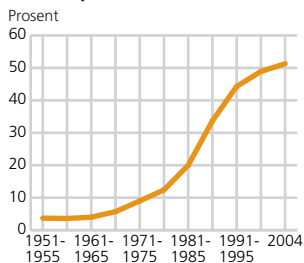

Samlet fruktbarhetstall i utvalgte land. 2004

Island	2,03
Irland	1,99
Frankrike	1,90
Norge	1,83
Danmark	1,78
Sverige	1,75
Storbritannia	1,74
EU-snitt	1,50
Portugal	1,42
Tyskland	1,37
Italia	1,33
Spania	1,32
Hellas	1,29

Kilde: Eurostat.

Andel barn født utenfor ekteskap

Andel barn født utenfor ekteskap i utvalgte land. 2003

Island	63,6
Sverige	56,0
Norge	50,0
Danmark	44,9
Frankrike	45,2
Storbritannia	41,5
Nederland	30,7
Tyskland	27,0
Spania	23,2
Italia	13,6
Hellas	4,8

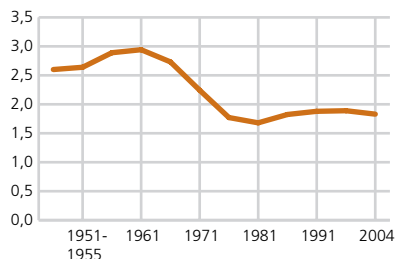
Kilde: Eurostat.

Lav fruktbarhet ...

Etterkrigstidens babyboom varte til midten av 1960-tallet og ble avløst av en nedgang som nådde bunnen på begynnelsen av 1980-tallet. Deretter økte fruktbarheten igjen noe og synes nå å ha stabilisert seg på om lag 1,8 barn per kvinne.

Ser vi bort fra inn- og utvandring, må det samlede fruktbarhetstallet i et land være ca. 2,1 for at folketallet ikke skal synke på lengre sikt. I Norge har vi nå ligget under dette nivået siden midten av 1970-tallet.

Samlet fruktbarhetstall¹

¹ Gjennomsnittlig antall levendefødte barn per kvinne i løpet av livet, hvis fruktbarhetsmønsteret i perioden gjelder i hele kvinnens fødegyktige periode og dødsfall ikke forekommer.

... men høy sammenliknet med andre land

De siste tiårs fruktbarhetsfall er et generelt fenomen i den vestlige verden, og Norge er faktisk et av de landene som har hatt den høyeste fruktbarheten de siste årene. For eksempel er det gjennomsnittlige fruktbarhetstallet i EU-landene nå 1,5, med Italia, Spania og Hellas nede på 1,3. Høyest fruktbarhet finner vi på Island og i Irland.

Halvparten utenfor ekteskap

Halvparten av alle barn fødes nå utenfor ekteskap, sammenliknet med bare vel 3 prosent på 1950-tallet. Den største økningen fant sted på 1970- og 1980-tallet, og økningen har nå avtatt. Det store flertallet av dem som fødes utenfor ekteskap har imidlertid samboende foreldre, bare 10 prosent fødes av enslige mødre. Av de førstefødte ble imidlertid 49 og 15 prosent født av samboende eller enslige mødre. Når barn nummer to kommer, er foreldrene oftere gift.

Flest i nord

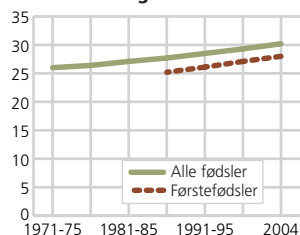
Flest fødsler utenfor ekteskap finner vi i de tre nordligste fylkene og Trøndelag, færrest i Rogaland.

Også i Europa finner vi et klart nord-sør mønster: Island topper listen, fulgt av Sverige og de andre nordiske landene. Deretter følger landene i Vest-Europa. I Sør-Europa er dette fortsatt et relativt sjeldent fenomen.

Eldre mødre

Med økende utdanning og yrkesaktivitet blir mødrene stadig eldre; siden begynnelsen av

Gjennomsnittlig fødealder. Alle fødsler og førstefødsler

1970-tallet har gjennomsnittlig fødealder økt med ca. 4 år, til 30,2. Gjennomsnittsalder ved første fødsel er 28,0 år.

Særlig synlig er denne tendensen blant tenåringer: Omkring 1970 utgjorde tenåringfødsler 20 prosent av alle førstefødsler, i dag er andelen under 5 prosent.

Flere flerfødsler

Andelen flerfødsler (hovedsakelig tvillingfødsler) lå lenge på om lag 1 prosent. Fra slutten av 1980-tallet begynte andelen å øke og nærmer seg nå 2 prosent. Denne utviklingen antas å ha sammenheng med økningen i mødrenes fødealder.

Synkende aborttall siden 1990

Aborttallene økte kraftig på begynnelsen av 1970-tallet. Etter innføringen av lov om selvbestemt abort i 1978 har tallene ligget nokså stabilt mellom 14 000 og 16 000 og i 2004 ble det utført 14 071 aborter. Som andel av alle levendefødte utgjør dette om lag 25 prosent.

Aborthyppigheten er særlig høy blant yngre kvinner i alderen 18-24 år; hvert år gjennomgår mellom 2 og 3 prosent i denne aldersgruppen en abort. Og i aldersgruppen 15-19 år er det nå dobbelt så mange aborter som fødsler.

Flere utenlandsadopsjoner

Det årlige antallet adopsjoner har siden midten av 1960-tallet variert mellom 800 og 1 000. Det har imidlertid skjedd en markert endring i adoptivbarnas bakgrunn: På slutten av 1960-tallet var ni av ti adopterte barn norske. Senere har denne andelen sunket kraftig og i dag er bare 16 prosent norske. Og det store flertallet av disse er stebarn-adopsjoner.

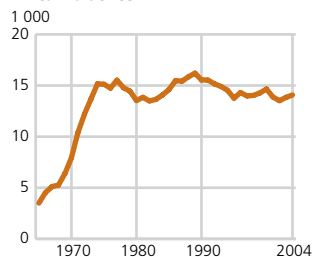
Kina er nå det dominerende «leverandør»-landet, fulgt av Sør-Korea og Colombia. Mens det fra de fleste andre land er et lite flertall av gutter, er så godt som alle adoptivbarna fra Kina jenter, noe som må antas å ha sammenheng med landets ettbarnspolitik.

Hva skal så barnet hete?

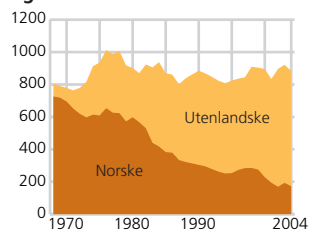
Om barna fødes i eller utenfor ekteskap, om de er tvillinger eller adopterte, så skal de alle ha et navn. I 2005 var *Markus* og *Emma* på navnetoppen.

Navnemoter går i bølger og mange av dagens navn var svært populære for vel 100 år siden. Og mange av navnene er «internasjonale»; dvs. navn vi finner igjen også på navnetoppen i andre land. (Og dermed forsvinner også «norske» navn med æ, ø og å.) En tredje tendens er at kjært barn ikke lenger har mange navn; dobbeltnavn og bindestreksnavn (som *Jan Erik* og *Ole-Petter*) er på retur.

Antall aborter

Antall adopterte barn, norske og utenlandske*

* Treårig glidende gjennomsnitt

Mest populære fornavn. 2005

	Guttenavn	Jentenavn
1	Markus/Marcus	Emma
2	Mathias/Matias	Thea/Tea
3	Jonas	Ida
4	Kristian/Christian	Sara/Sarah
5	Tobias	Julie
6	Alexander/Aleksander	Emilie
7	Adrian	Hanna/Hannah
8	Henrik	Nora
9	Andreas	Malin
10	Martin	Ingrid/Ingri

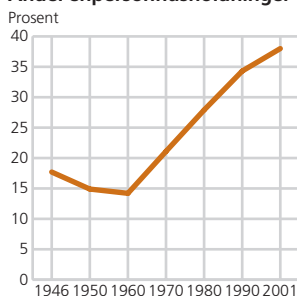
Singel eller samboer

Antall husholdninger og personer per husholdning

	Antall husholdninger	Personer per husholdning
1946	855 607	3,4
1950	959 310	3,3
1960	1 077 168	3,3
1970	1 296 734	2,9
1980	1 523 508	2,7
1990	1 759 363	2,4
2001	1 961 548	2,3

Andel enpersonhusholdninger

Antall gifte par og samboerpar med og uten barn

	1990	2001
Par i alt	973 000	1 039 000
Gifte par i alt	871 000	835 000
Uten barn	467 000	485 000
Med barn	404 000	350 000
Samboerpar i alt	102 000	204 000
Uten barn	52 000	87 000
Med barn	50 000	120 000

Flere bor alene ...

Perioden etter annen verdenskrig var kjernefamiliens storhetsperiode. Giftermålshyppigheten var høy, og andelen enpersonhusholdninger sank svakt. Fra begynnelsen av 1970-tallet sank så ekteskaps hyppigheten, samtidig som antall skilsmisser økte. Til sammen har dette ført til mer enn en dobling av andelen enpersonhusholdninger: 38 prosent av husholdningene består nå av aleneboende, og disse utgjør 17 prosent av alle personer.

Det er, i befolkningen som helhet, ingen vesentlig forskjell på andelen menn og kvinner som bor alene. Men mens de enslige kvinnene er i flertall i den eldre delen av befolkningen, er mennene i flertall blant de yngre.

Enpersonhusholdninger er særlig vanlig i bykjernene i de store byene og i spredtbygde strøk.

... og flere er samboere

De siste års nedgang i antallet bestående ekteskap skyldes ikke bare at flere skiller seg og at flere bor alene. I tillegg velger en økende andel å bo sammen uten å inngå ekteskap.

Ugifte samboere kom inn i statistikken allerede på slutten av 1970-tallet, men det er først i løpet av det siste tiåret at samlivsformen har fått en større utbredelse. Samboerpar utgjorde i 2001 20 prosent av alle par, en økning fra 10 prosent i 1990. Og mens samboerne tidligere oftest var barnløse, er flertallet nå samboere med barn.

Blant de unge (under 30 år) er det mer vanlig å være samboende enn gift. Oslo og fylkene fra Trøndelag og nordover har den høyeste andelen samboere. Ni av de ti kommunene med laveste andel samboerpar ligger i Rogaland og Vest-Agder, mens sju av de ti kommunene med høyest andel ligger i Finnmark.

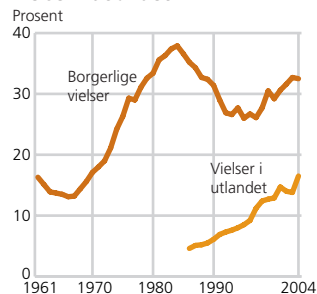
Ett av tre ekteskap borgerlig

Etter at antallet ekteskapsinngåelser nådde et lavmål på begynnelsen av 1990-tallet, økte så antallet igjen i noen år.

Andelen borgelige vielser økte kraftig på 1970-tallet og nådde et toppunkt på begynnelsen av 1980-tallet, da 38 prosent var borgerlige. Senere har andelen sunket noe, for så å stige igjen de siste årene.

Når så mange ekteskap nå inngås borgerlig, må dette blant annet antas å ha sammenheng med at over 20 prosent av dem som gifter seg, inngår ekteskap nr. 2, 3 osv. En annen trend er å gifte seg i utlandet; over 16 prosent av alle ekteskapene inngås i utlandet.

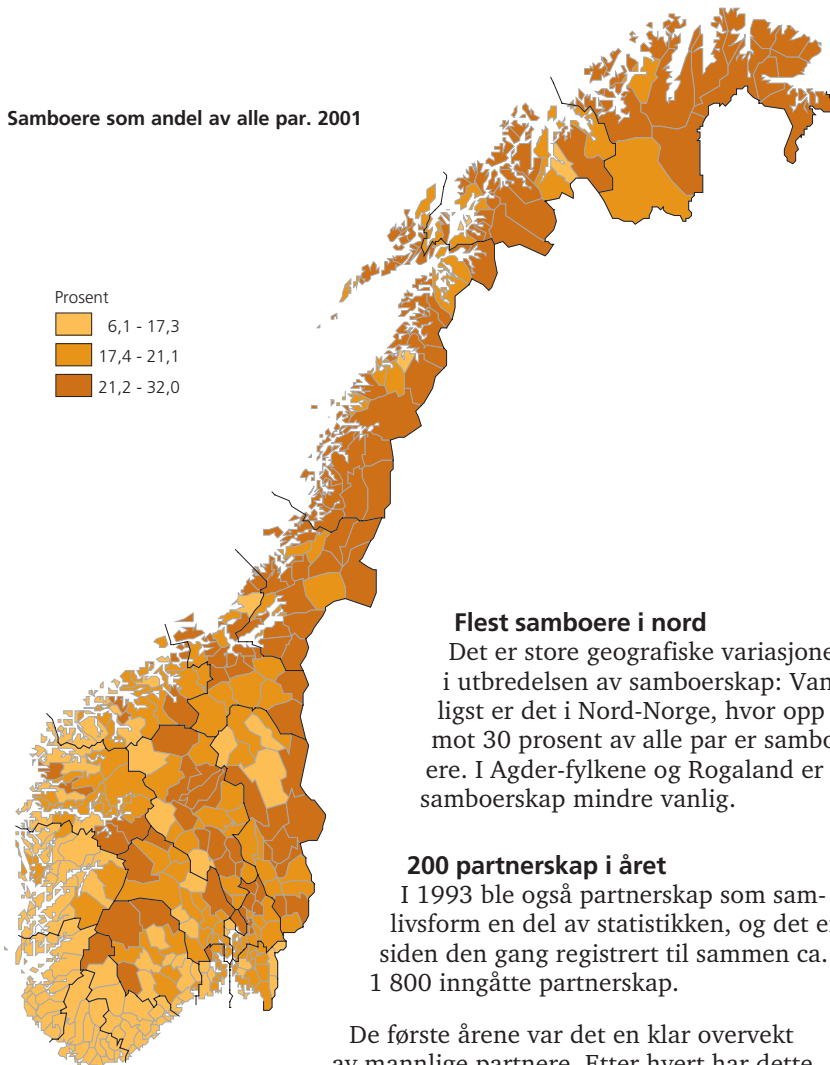
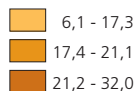
Andel borgerlige vielser og vielser i utlandet

Samboere som andel av alle par. 2001

Prosent

Flest samboere i nord

Det er store geografiske variasjoner i utbredelsen av samboerskap: Vanligst er det i Nord-Norge, hvor opp mot 30 prosent av alle par er samboere. I Agder-fylkene og Rogaland er samboerskap mindre vanlig.

200 partnerskap i året

I 1993 ble også partnerskap som samlivsform en del av statistikken, og det er siden den gang registrert til sammen ca. 1 800 inngåtte partnerskap.

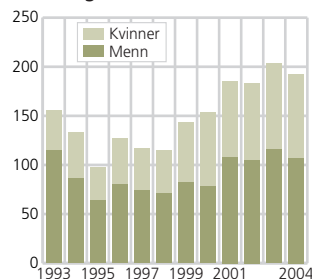
De første årene var det en klar overvekt av mannlige partnere. Etter hvert har dette jevnet seg ut, men fortsatt er mennene i flertall.

Skilsmisser

Etter en langvarig og markert økning i antall skilsmisser fram til begynnelsen av 1990-tallet, synes antallet nå å ha stabilisert seg på i overkant av 10 000 per år. Dette innebærer at om lag 50 prosent av inngåtte ekteskap kan forventes å bli oppløst ved skilsmisse.

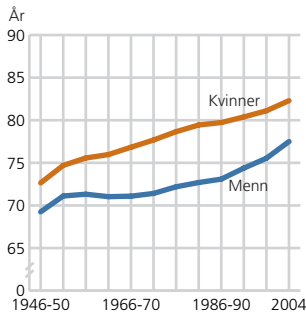
Men med en stor og økende andel samboerpar, blir etter hvert skilsmissetallene mindre interessante som en indikator på samlivsbrudd, når vi ikke har tall for hvor mange samboerskap som oppløses.

Antall inngåtte partnerskap. Menn og kvinner

Forventet levealder ved fødselen for menn og kvinner

Forventet gjestående levetid ved ulike aldre. 2004

	Menn	Kvinner
0 år	77,5	82,3
10 år	67,9	72,7
20 år	58,1	62,8
30 år	48,6	53,0
40 år	39,1	43,3
50 år	29,8	33,8
60 år	21,1	24,8
70 år	13,4	16,4
80 år	7,3	9,2

Forventet levealder ved fødselen i utvalgte land. 2003

	Kvinner	Menn
Japan	84,3	77,6
Spania	83,6	76,9
Sveits	83,1	78,0
Frankrike	82,9	75,9
Island	82,7	79,7
Sverige	82,5	77,9
Italia	82,5	76,8
Norge	82,0	77,1
Finland	81,8	75,1
Belgia	81,7	75,9
Østerrike	81,6	75,9
Tyskland	81,4	75,7
Storbritannia	80,7	76,2
Portugal	80,5	74,2
Danmark	79,9	75,1

Kilde: Eurostat.

Et langt liv

Forventet levealder er en ofte brukt indikator på befolkningens helsetilstand. En nyfødt gutt kan i dag forvente å bli 77,5 år, ei jente 82,3. Dette er en markant økning siden perioden 1946-1950, da tallene var henholdsvis 69,3 og 72,7 år.

På 1950- og 1960-tallet var forskjellen mellom menn og kvinner økende, hovedsakelig fordi hjerte- og kardødeligheten blant menn økte. De siste ti årene er denne forskjellen blitt mindre.

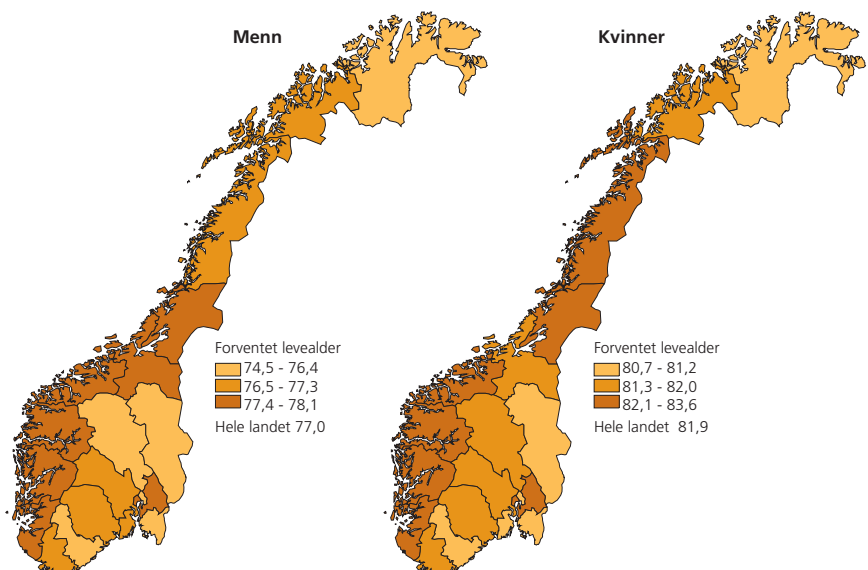
Norske kvinner ikke lenger eldst

Tidligere hadde norske kvinner den høyeste forventede levealderen i verden, men i dag kan kvinner i en rekke land regne med å leve lenger: På toppen finner vi japanske kvinner, med en forventet levealder på vel 84 år. Men også mange andre (bl.a. søreuropeiske) kvinner blir nå eldre enn sine norske søstre.

Kjønnsforskjellene i levealder synes å følge et slags nord-sør mønster: Islandske og svenske kvinner lever bare ca. fire år lenger enn mennene, mens spanske, franske og portugisiske kvinner lever om lag sju år lenger.

På samme måte som det er store internasjonale forskjeller i levealder, er det også markerte regionale forskjeller i Norge; f.eks. kan kvinner i Sogn og Fjordane forvente å leve i nesten 84 år, mens en kvinne i Finnmark kan forvente å leve i knapt 81 år.

Forventet levealder for menn og kvinner. 2002-2004

Dødsfall etter årsak. Prosent

	Menn			Kvinner		
	1951-1955	1971-1975	2001-2003	1951-1955	1971-1975	2001-2003
Alle årsaker	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Voldsomme dødsfall	8,6	7,5	6,7	3,7	4,4	4,1
<i>Dødsfall av sykdom:</i>						
Tuberkulose og andre infeksjonssykdommer	3,9	0,8	1,2	2,6	0,8	1,4
Kreft	18,1	18,6	26,4	19,2	19,1	22,2
Diabetes	0,7	0,5	1,5	1,0	0,9	1,7
Hjerte- og karsykdommer	40,1	50,5	38,4	45,0	51,3	41,1
Sykd. i åndedretsorganene (f.eks. lungebetennelse)	6,5	8,0	9,6	7,8	10,1	10,1
Alle andre sykdommer	22,1	14,2	16,2	21,0	13,5	19,4

Hva vi dør av

Før, under og like etter krigen var fortsatt tuberkulose og andre infeksjonssykdommer viktige dødsårsaker, men har spilt liten rolle etter 1960. Samtidig fikk hjerte- og karsykdommer større betydning, og på begynnelsen av 1970-tallet sto disse for mer enn halvparten av dødsfallene. Deretter er deres betydning redusert noe. Kreftdødsfallene, derimot, har økt i hele perioden, særlig for menn.

Når det gjelder voldsomme dødsfall, har omfanget vært relativt stabilt i etterkrigsperioden. Men mens det tidligere var drukningsulykker og ulykker i fiske og skipsfart som preget statistikken, er det i dag fallulykker, trafikkulykker og selvmord som dominerer, selv om antallet slike dødsfall har sunket de siste årene.

Sykefravær

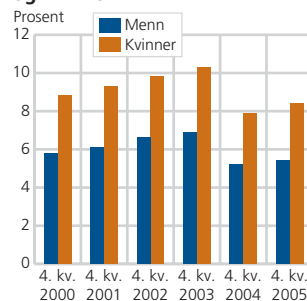
Sykefraværsprosenten er en indikator på forekomsten av sykdom i befolkningen. Den var økende fram til 2003. Etter en nedgang i 2004, økte den noe i 2005. Kvinner har en høyere sykefraværsprosent enn menn og det er særlig det legemeldte sykefraværet som er høyere.

Færre dagligrøykere

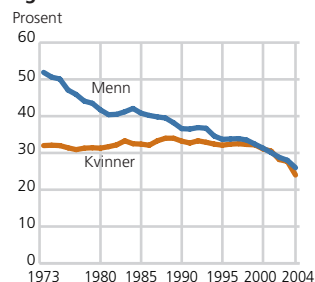
Siden begynnelsen av 1970-tallet har andelen dagligrøykere sunket betraktelig: Andelen menn som røyker har sunket fra over 50 til 26 prosent. For kvinner var andelen lenge stabil i overkant av 30 prosent, men har nå sunket til 24 prosent. Ytterligere 11 prosent oppgir at de røyker av og til.

Parallelt med nedgangen i andelen menn som røyker, har det de siste årene vært en økning i andelen som snuser: 9 prosent av menn i alderen 16-74 oppgir at de snuser daglig og nesten like mange snuser av og til. Mens snus tidligere var mest brukt av eldre menn, er det i dag blant yngre menn under 45 år at dette er mest utbredt. Blant kvinner er det bare 1 prosent som snuser daglig og 2 prosent av og til.

Sykefraværsprosent for menn og kvinner

Andel dagligrøykere. Kvinner og menn 16-74 år*

* Treårig glidende gjennomsnitt.

Siden 1955 har det samlede antallet elever og studenter økt fra om lag 550 000 til vel 1 million, og mer enn én femtedel av alle nordmenn sitter nå på skolebenken.

Grunnskole

Med overgangen fra 7-årig til 9-årig grunnskole, økte elevtallet på 1960- og begynnelsen av 1970-tallet.

Deretter sank elevtallet fram til midten av 1990-tallet, for så å øke kraftig med skolestart for 6-åringene i 1997 (Reform 97). Høsten 2004 var det 618 300 grunnskoleelever.

Videregående skole

Etter en svak nedgang i elevtallet (elever og læringer) i videregående opplæring på 1990-tallet, har det i de siste årene vært en økning.

Vel 90 prosent av 16-18-åringene er nå i videregående utdanning, sammenliknet med 65 prosent i 1980.

Universitet og høyskole

Den markante veksten i høyere utdanning flatet ut på slutten av 1990-tallet. Det samlede antallet studenter er 224 200 (inkl. utenlandsstudenter), og mer enn hver fjerde 19-24-åring er nå i høyere utdanning.

Det er altså nå flere studenter i høyere utdanning enn elever i videregående skoler.

Én av fire avbryter videregående

Ni av ti norske ungdommer i alderen 16-19 år er nå i videregående utdanning, som dermed kan sies å være nesten obligatorisk. Men om lag én av fire avbryter utdanningen før den er avsluttet og dette gjelder i størst grad elever på yrkesfaglig studieretning, hvor frafallet er 36 prosent. Det er også klare kjønnsforskjeller: Mens to av ti jenter avbryter, gjelder dette tre av ti gutter.

Lisa går til skolen

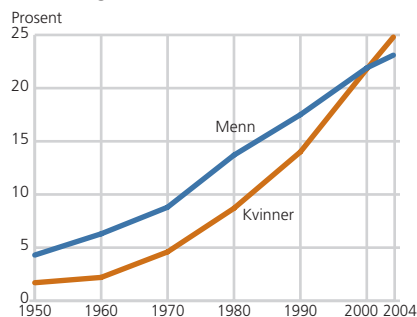
Siden midten av 1980-tallet har kvinnene vært i flertall blant studentene, og seks av ti studenter er i dag kvinner. Særlig er kvinneovervekten stor på høyskolene (63 prosent).

Kvinnene utgjør nå også et flertall (over 60 prosent) av de uteksaminerte kandidatene ved universitet og høyskoler: På høyere nivå utgjør kvinnene 47 prosent av kandidatene og på lavere nivå er andelen 65 prosent.

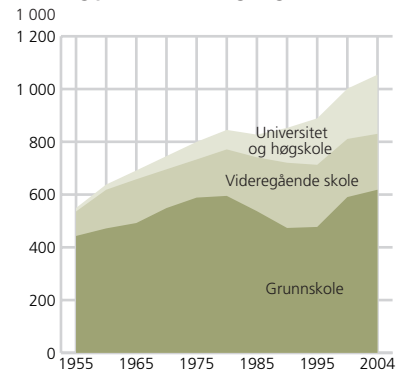
Like mange kvinner som menn har nå høyere utdanning

Tre ganger så mange nordmenn har nå universitets- og høyskoleutdanning sammenliknet med 1970. Og det er ikke lenger noen forskjell på menn og kvinner: Om lag 24 prosent av både menn og kvinner over 15 år har utdanning på høyskole- eller universitetsnivå. Men fortsatt tar menn noe lengre høyere utdanning enn kvinner.

Andelen kvinner og menn med høyere utdanning

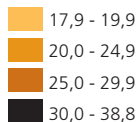
Antall elever i grunnskolen, videregående skole og på universitet og høyskoler

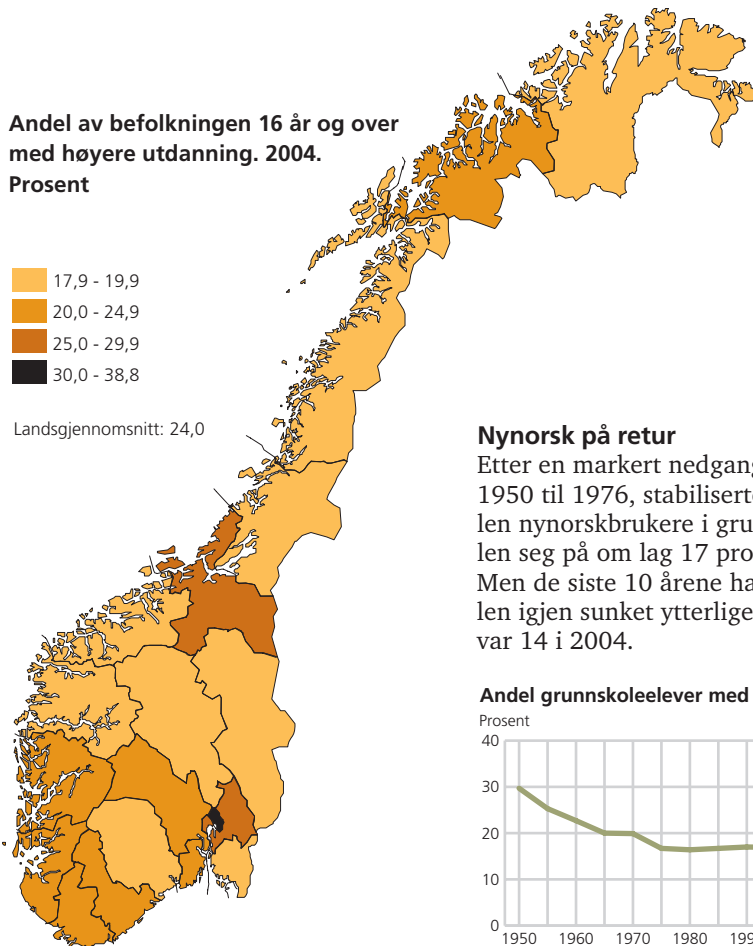
Blant de yngste (under 50 år) er det nå langt flere kvinner enn menn med høyere utdanning; særlig stor er overvekten i aldersgruppen 25-29 år, hvor 45 prosent av kvinnene har høyere utdanning, sammenliknet med 30 prosent av mennene og i denne aldersgruppen er det snart like mange kvinner som menn, også med lang høyere utdanning.

Andel av befolkningen 16 år og over med høyere utdanning. 2004. Prosent

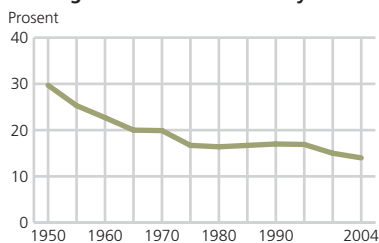
Landsgjennomsnitt: 24,0

Nynorsk på retur

Etter en markert nedgang fra 1950 til 1976, stabiliserte andelen nynorskbrukere i grunnskolen seg på om lag 17 prosent. Men de siste 10 årene har andelen igjen sunket ytterligere og var 14 i 2004.

Andel grunnskoleelever med nynorsk

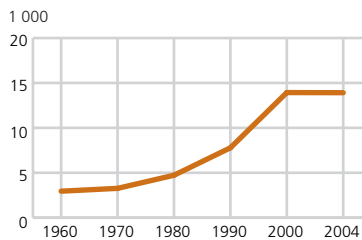
Ut i verden

Flere og flere unge studerer i utlandet: Siden 1960 er antallet femdoblet, og økningen har vært særlig stor på 1990-tallet. Deretter har antallet flatet ut.

I skoleåret 2004/05 var det 13 900 studenter i utlandet, i tillegg var det ca. 6 600 utvekslingsstudenter og delstudenter. Til sammen utgjør dette ca. 10 prosent av studentmassen.

Hele 67 prosent av de som tar et delstudium i utlandet er kvinner, mens andelen kvinner som tar hele utdanningen i utlandet er 57 prosent.

Antall studenter i utlandet

Kilde: Statens lånekasse for utdanning.

Mens mer enn hver tredje Oslo-borger har høyere utdanning, gjelder dette bare 18 prosent i Hedmark og Oppland. Og på kommunenivå er forskjellene enda større:

Kommuner med høyest/lavest andel høyt utdannede. 2004

	Andel
Høyest	
Bærum	43,6
Asker	40,9
Oslo	38,8
Nesodden	35,0
Oppegård	33,7
Lavest	
Moskenes	9,0
Røst	8,8
Karlsøy	8,6
Torsken	8,4
Værøy	8,3

Elever og studenter i utlandet: De viktigste studielandene og fagene. 2004

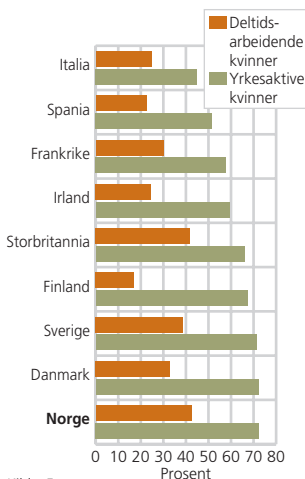
	Antall studenter
Land	
Storbritannia	2 905
Australia	2 879
Danmark	2 353
Sverige	1 101
USA	982
Fag	
Merkantile fag	2 561
Medisin	2 093
Kunst/kunsthåndverk	1 364
Teknologiske fag	1 182
Journalistikk/mediefag	693

Kilde: Statens lånekasse for utdanning.

Halve folket i arbeid

Yrkesfrekvenser for kvinner 15-64 år og andel med deltid. Utvalgte land. 2005

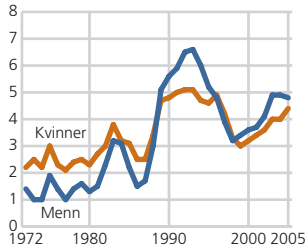

Kilde: Eurostat.

Arbeidsstyrken = summen av sysselsatte og arbeidsledige. Som prosent av befolkningen kalles dette *yrkesfrekvensen*.

Arbeidstid: Heltid = 37 timer og mer, samt 32-36 timer når det oppgis at dette utgjør heltid.

Andel arbeidsledige menn og kvinner 16-74 år. Prosent av arbeidsstyrken

Kvinner nesten like høy yrkesaktivitet som menn ...

I 2005 var antallet sysselsatte nesten 2,3 millioner, tilsvarende 50 prosent av befolkningen og kvinnene utgjør nå 47 prosent av de sysselsatte.

Fra midten av 1970-tallet og fram til 1986 økte kvinners yrkesaktivitet markert. Under den økonomiske lavkonjunkturen fra 1987 til 1993 var kvinnes yrkesfrekvens stabil, mens den falt noe for menn. Etter 1993 har den igjen økt noe både for menn og kvinner, men mest for kvinner. I 2005 var 69 prosent av kvinnene og 76 prosent av mennene i alderen 16-74 år i arbeidsstyrken.

... men kortere arbeidstid

Mange kvinner jobber fortsatt deltid, selv om andelen er synkende; i 1980 jobbet 47 prosent heltid, i 2005 var andelen økt til 57 prosent. Menns heltidsandel er stabil på rundt 90 prosent og deltid er i stor grad forbeholdt skoleungdom.

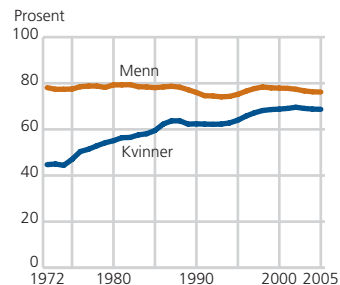
Siden 1972 er menns faktiske ukentlige arbeidstid redusert med nærmere seks timer, fra 44 til 38. Kvinners arbeidstid sank noe fram til 1983, fordi økningen i sysselsettingen da for en stor del var i form av deltidsansatte. Deretter har veksten i større grad kommet som heltidssysselsetting, og kvinners gjennomsnittlige arbeidstid har økt med om lag to timer, til 31.

... og lavere arbeidsledighet

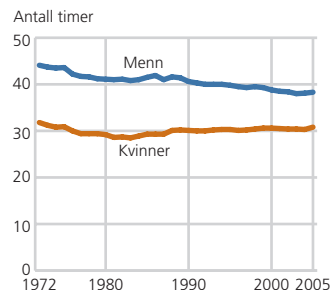
Fra begynnelsen av 1970-årene og fram til lavkonjunkturen i 1983-1984, var arbeidsledigheten stabil i underkant av 2 prosent av arbeidsstyrken; hele tiden om lag ett prosentpoeng høyere for kvinner enn for menn.

Da ledigheten steg på 1980-tallet, jevnet kjønnsforskjellene seg ut, og fra 1988 til 1995 var arbeidsledigheten høyere for menn. Én grunn er at kvinner oftere er ansatt i offentlig sektor, og dermed er mindre utsatt for konjunktursvingninger. Fortsatt har menn en noe høyere ledighet enn kvinner.

Yrkesfrekvenser for kvinner og menn 16-74 år

Ukentlig arbeidstid for sysselsatte kvinner og menn

Kvinner oftere i offentlig sektor

Om lag én tredjedel av alle sysselsatte arbeider i dag i offentlig sektor, hele 47 prosent av kvinnene og bare 19 prosent av mennene. Kvinnene er i stor grad ansatt i kommunene, mens mennene er mer likelig fordelt på stat og kommune.

Fortsatt manns- og kvinneyrker

Til tross for økende utdanningsnivå er både menns og kvinners yrkesvalg fortsatt nokså tradisjonelle. Typiske kvinneyrker er førskole- og grunnskolelærere, sykepleiere, rengjøringspersonale og sekretærer. Typiske mannsyrker er håndverkere, bygge- og anleggsarbeidere, sjåfører og ingeniører.

I noen yrker, som f.eks. postbud og markedsførere/-konsulenter, finner vi omtrent like mange menn og kvinner.

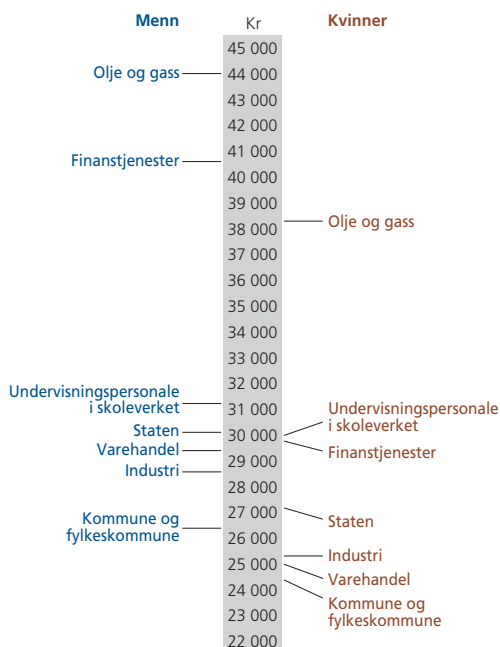
Store lønnsforskjeller

Siden 1970 har lønn per normalårsverk økt fra 30 900 kroner til 347 500 i 2004. Justert for prisutviklingen har reallønnsøkningen vært 86 prosent. Økningen var særlig stor på begynnelsen av 1970-tallet og på slutten av 1990-tallet.

I gjennomsnitt var månedslønn for menn og kvinner (heltidsekvivalenter) i 2004 henholdsvis 30 300 og 25 600 kroner. Kvinnenes månedslønn utgjør altså 84 prosent av mennenes. Denne forskjellen har endret seg lite de siste årene. Men i et noe lengre perspektiv er forskjellen blitt mindre, omkringing 1960 var kvinners lønn bare 60 prosent av menns.

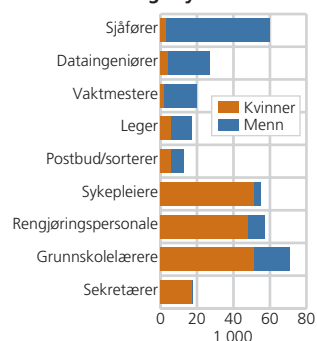
Men dette forholdet varierer mellom ulike næringer: For ansatte i finanstjenester utgjør kvinners lønn bare 72 prosent av menns, mens den i skoleverket var 96 prosent.

Månedslønn for menn og kvinner i utvalgte næringer. Heltidsansatte¹. 3. kvartal 2004

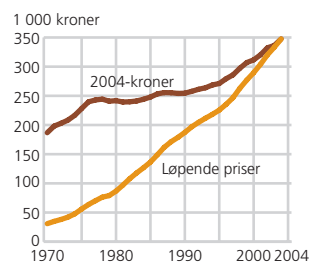

¹ Med avtalt arbeidstid 33 timer eller mer.

Antall sysselsatte menn og kvinner i utvalgte yrker. 2005

Lønn per normalårsverk. Løpende priser og 2004-kroner

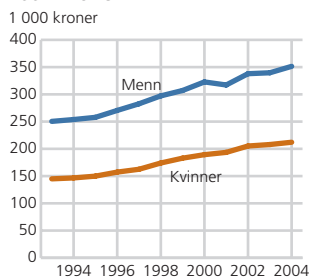
Økte overføringer

I 2003 var norske husholdningers gjennomsnittsinntekt 457 500 kroner, mer enn en dobling fra 1986. Ca. 70 prosent av dette er yrkesinntekt (dvs. lønn og næringsinntekt). Denne andelen har sunket noe de siste årene, mens overføringer (som pensjon og ulike trygder) i dag utgjør en større andel enn tidligere. Kapitalinntekter (som renter og aksjeutbytte) har også økt.

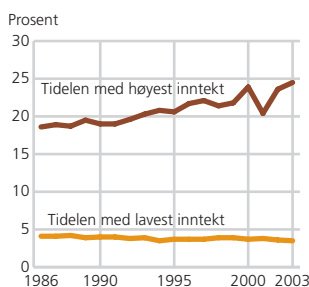
Inntektssammensetning for husholdninger

	1986	1990	1994	1996	1998	2000	2002	2003
	<i>Kroner</i>							
Samlet inntekt	207 700	255 800	282 700	311 800	357 500	405 100	444 800	457 500
Yrkesinntekt	161 800	191 000	202 800	223 800	262 200	286 700	316 800	319 100
Kapitalinntekt	10 900	15 600	15 100	19 400	19 200	34 200	33 500	38 600
Overføringer	35 000	49 200	64 800	68 600	76 100	84 200	94 500	99 900
	<i>Prosent</i>							
Samlet inntekt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Yrkesinntekt	77,9	74,7	71,7	71,8	73,3	70,8	71,2	69,7
Kapitalinntekt	5,2	6,1	5,3	6,2	5,4	8,4	7,5	8,4
Overføringer	16,9	19,2	22,9	22,0	21,3	20,8	21,3	21,8

Gjennomsnittlig bruttoinntekt. 2004-kroner

Andelen av samlet inntekt etter skatt per forbruksenhet som tilfaller personer med høyest/lavest inntekt

Kvinnerns inntekt 60 prosent av menns

I 2004 var gjennomsnittlig bruttoinntekt for alle voksne personer 280 500 kroner og gjennomsnittlig utlignet skatt var ca. 25 prosent.

Mens heltidssysselsatte kvinners gjennomsnittlige månedslønn er ca. 84 prosent av menns, utgjør kvinners årlige bruttoinntekt bare vel 60 prosent av mennenes. I 1984 var det tilsvarende forholdstallet 47 prosent.

Når inntektsforskjellene mellom menn og kvinner er langt større enn lønnsforskjellene, skyldes dette først og fremst at færre kvinner er yrkesaktive og at de oftere arbeider deltid. I tillegg kommer at et stort flertall av minstepensjonistene er kvinner.

Større inntektsforskjeller

Tidelen personer med lavest husholdningsinntekt per forbruksenhet har fått redusert sin andel av totalinntekten fra 4,2 prosent i 1986 til 3,5 i 2003. Samtidig har tidelen med høyest inntekt økt sin andel, fra 18,6 til 24,5 prosent. Den økte inntektsulikheten skyldes altså i første rekke at de rike har blitt rikere.

Flere med aksjer

Husholdningenes formuesregnskap viser at både realkapitalen og finanskapitalen har økt siden 1986, men at det særlig er «annen finanskapital» (aksjer, aksjefond, o.a.) som har økt. I 1986 var verdien av bankinnskudd det dobbelte av annen finanskapital. I 2000 var verdien av aksjene og bankinnskuddene nesten den samme, deretter har imidlertid bankinnskuddene økt mer enn verdien av aksjer.

Formuessammensetning for husholdninger

	1986	1990	1994	1996	1998	2000	2002	2003
Realkapital	147 900	182 900	202 000	226 400	240 200	260 600	302 000	289 700
Finanskapital i alt	135 800	176 300	192 800	217 000	284 200	352 800	363 700	391 400
Bankinnskudd	89 900	123 600	129 700	136 400	145 800	172 900	205 800	215 800
Annen finanskapital	45 800	52 700	64 100	80 600	138 400	179 900	158 000	175 600
Gjeld	217 800	284 200	281 500	316 200	353 900	415 000	495 500	536 100
Nettoformue	65 900	75 000	113 400	127 200	170 500	198 400	170 200	145 000

Som andre gjennomsnittstall, dekker også disse over store ulikheter, og fordelingen av finansformuen er svært skjev: Tidelen av husholdningene med størst finansformue, disponerte i 2003 hele to tredjedeler av den.

Flere med stor gjeldsbyrde, men rentene betyr mindre

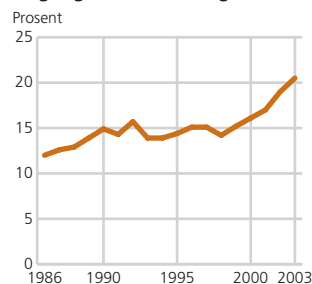
Gjennomsnittshusholdningens gjeld har økt kraftig de siste årene og var 536 100 kroner i 2003. Vel 80 prosent av husholdningene har gjeld, og denne andelen har økt noe de siste årene. Andelen med stor gjeldsbyrde – 2 ganger inntekten eller mer – steg til 16 prosent i 1992. Deretter sank den noe, men har siden økt igjen til over 20 prosent. Og andelen personer i husholdninger med gjeld høyere enn 3 ganger inntekten er 8 prosent.

Renteutgiftens betydning er imidlertid blitt mindre: Fram til begynnelsen av 1990-tallet utgjorde de 13-14 prosent av husholdningenes inntekt. Senere er andelen – på grunn av lavere rentenivå – sunket til 6-7 prosent.

5 prosent med lav inntekt

Andelen personer med husholdningsinntekt etter skatt per forbruksenhet (OECD) under 50 prosent av medianinntekten brukes ofte som en lavinntekts- eller fattigdomsgrense. Denne andelen var 5,2 prosent i 2003 og har steget noe. Fjerner vi studenter fra beregningene, blir andelen 3,8 prosent. Høyest andel personer med lav inntekt finner vi i Oslo og i ikke-sentrale kommuner.

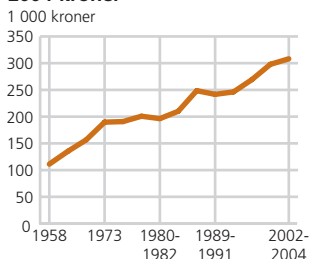
Andel husholdninger med gjeld to ganger inntekten og større

Mer enn til salt i maten

Forbruksutgift per husholdning. 2004-kroner

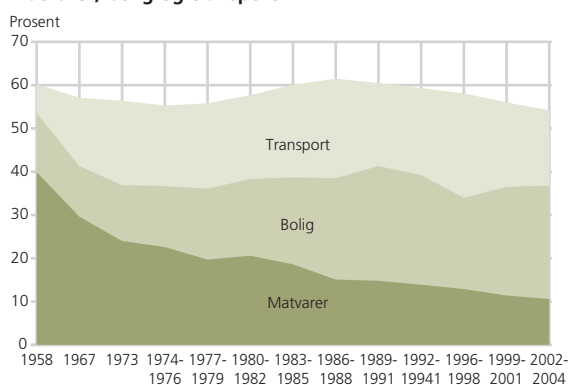
Nesten tredoblet forbruk siden 1958

I perioden 2002-2004 var gjennomsnittlig årlig total forbruksutgift per husholdning 308 200 kroner. I 1958 var det tilsvarende beløpet 11 088 kroner, som omregnet til 2004-kroner tilsvarer om lag 111 000. Om man også tar hensyn til at husholdningene i denne perioden er blitt mindre, er det reelle forbruket mer enn tredoblet.

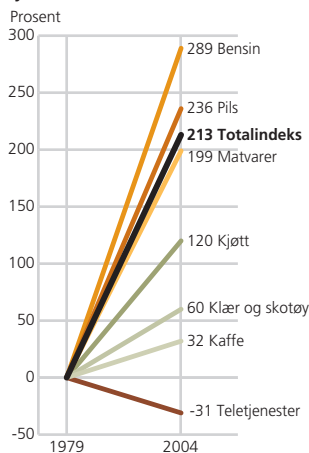
Mindre til mat ...

Det er to hovedtendenser som har preget utviklingen i forbrukets sammensetning de siste 40 årene. Utgiftsandelen til mat og drikke har vært synkende i hele perioden (samtidig som vi blir mer opptatt av matvareprisene). En gjennomsnittshusholdning bruker i dag bare drøyt 10 prosent av budsjettet til mat, sammenliknet med 40 prosent i 1958.

Andel av husholdningenes forbruksutgift som går til matvarer, bolig og transport

Prisvekst, utvalgte varer og tjenester. 1979-2004

... og mer til bolig og transport

Til gjengjeld bruker vi en stadig større andel av budsjettet til bolig og transport; henholdsvis 26 og 17 prosent. Men utgiftene til reiser og transport har nå vært synkende noen år. Boligutgiftene, derimot, er igjen økende, etter å ha gått litt ned på 1990-tallet. Av transportutgiften går det meste til kjøp av bil, samt vedlikeholds- og driftsutgifter.

Mindre til klær og skotøy

Noe overraskende, kanskje, bruker vi også en mindre andel av budsjettet til klær og sko: Knappt 6 prosent bruker vi til dette; mindre enn halvparten av hva vi gjorde i 1958.

Nå skyldes dette neppe at vi i dag kjøper mindre klær og sko, men henger sammen med at disse varene relativt sett er blitt billigere, fordi prisveksten har vært langt mindre enn for de fleste andre varer.

Men mer til mobiltelefon

Teletjenester er også blitt billigere de siste årene. Likevel har budsjettdelen økt til vel 2 prosent og vi bruker nå i gjennomsnitt 7 200 kroner årlig.

Vi drikker stadig mer vin

Siden 1945 er det samlede konsumet av alkohol mer enn tredoblet, og årlig drikker hver voksne person nå i gjennomsnitt seks liter ren alkohol.

Alkoholkonsumet økte jevnt fram til omkring 1980, og da først og fremst på grunn av et økende forbruk av øl og brennevin. Deretter sank brennevinforbruket med mer enn 50 prosent og samtidig stabiliserte ølkonsumet seg. Når totalforbruket likevel igjen har steget de siste årene, skyldes dette særlig det økte vinkonsumet.

Til tross for det økte forbruket, bruker vi ikke en større del av husholdningsbudsjettet på alkohol; de siste 30 årene har vi brukt omtrent 2 prosent til øl, vin og brennevin.

Endrede matvaner ...

Ikke bare bruker vi en mindre andel av pengene til mat; vi bruker dem også på andre matvarer.

Norge er ikke lenger et «pottit-land»: Siden 1958 er forbruket av poteter mer enn halvert, til 34 kilo per person (av dette inntas vel 4 kilo som potetgull, pommefrites, o.l.). Også forbruket av smør, margarin og oljer er halvert i perioden. Sukkerforbruket er mer enn halvert.

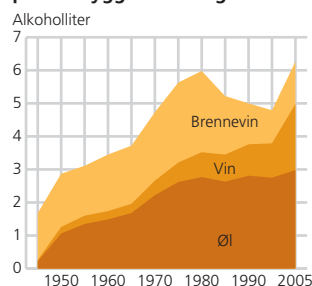
Mens forbruket av kjøtt har ligget nokså stabilt de siste 25 årene, så spiser vi stadig mindre fisk og fiskevarer. Derimot har forbruket av frukt og grønnsaker økt.

... og drikkevaner

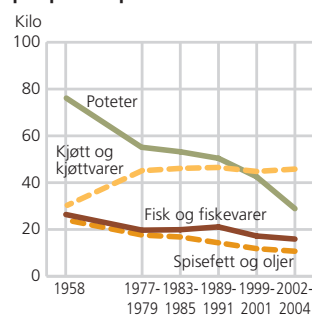
Det er ikke bare når det gjelder alkohol at drikkevanene er endret. Melkeforbruket er redusert – fra nesten 170 liter per person til ca. 80. Og mens vi tidligere for det meste drakk H-melk, er det nå lettmelk og skummet melk som dominerer.

Til gjengjeld er konsumet av alkoholfrie drikkevarer (mineralvann, juice og brus) mangedoblet siden 1958, og vi drikker i gjennomsnitt 108 liter per år. Denne økningen tilsvarer omtrent nedgangen i melkeforbruket.

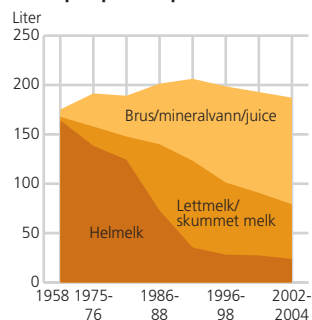
Forbruk av brennevin, vin og øl per innbygger 15 år og over

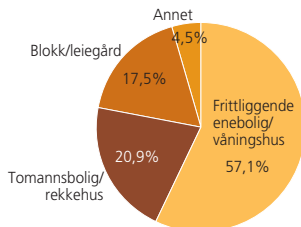

Forbruk av utvalgte matvarer per person per år

Forbruket av melk og mineralvann per person per år

Boliger. 2001**Nesten to av tre i enebolig**

Ved folke- og boligtellingsen i 2001 var det om lag 1 962 000 boliger i Norge; omtrent en dobling siden 1950.

57 prosent av boligene er frittliggende eneboliger (eller våningshus) og disse huser 64 prosent av befolkningen. 21 prosent er tomannsboliger, rekkehus og andre småhus, mens 18 prosent er blokker eller leiegårder. Syv av ti husholdninger har bolig med egen hage.

Nesten åtte av ti eier boligen selv

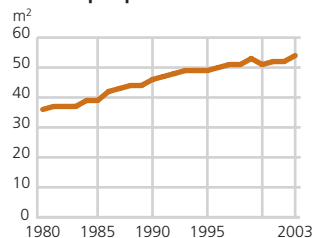
77 prosent av husholdningene eide sin bolig i 2001, mens 23 prosent leide. Andelen som leier boligen har økt siden 1990, og denne økningen har særlig funnet sted i byene.

I Oslo leier nærmere 30 prosent av husholdningene boligen de bor i. Tilsvarende tall i 1990 var 24 prosent. Det er særlig yngre og enslige som i økende grad leier bolig, en utvikling som blant annet har sammenheng med de økte boligprisene, særlig i de store byene.

Sammenliknet med resten av Europa, bor norske husholdninger oftere i småhus som de eier selv. Mens nesten åtte av ti norske husholdninger bor i småhus og er selveiere, gjelder dette for eksempel bare fire av ti tyske husholdninger.

Større boliger ...

Norske boliger blir større og større: I 2001 hadde gjennomsnittsboligen 4,1 rom, en økning fra 3,6 i 1980. Fordi også husholdningene samtidig er blitt mindre (2,3 bosatte per bolig sammenliknet med 2,7 i 1980) blir boligene også romsligere. Hvis vi sier at de som bor i husholdninger med minst tre rom mer enn antallet personer i husholdningen, bor svært romslig, så gjelder dette nå om lag en tredjedel av befolkningen.

Boareal per person**Boligareal. Utvalgte land. 2002**

Land	m²
Norge	114,0
Danmark	108,9
Nederland	98,0
Italia	90,3
Sverige	89,8
Frankrike	88,0
Spania	85,3
Storbritannia	85,0
Portugal	83,4
Finland	76,5

Kilde: Housing statistics in the European Union.

... og høyere boligstandard

I 1980 manglet fortsatt 10 prosent av befolkningen bad eller dusj, men allerede i 1990 var dette redusert til 1 prosent. Samtidig har andelen personer med to eller flere bad økt fra 18 prosent i 1988 til 34 i 2004.

Flere med høye boutgifter

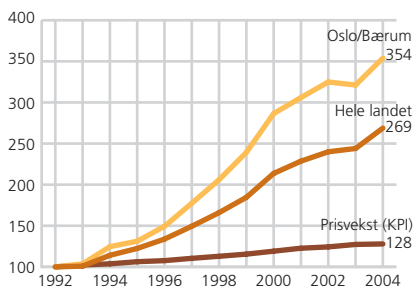
På 1980-tallet økte husholdningenes boutgifter, fordi både gjelden og rentene økte. På begynnelsen av 1990-tallet hadde over halvparten av husholdningene boutgifter (inklusive lys og brensel, men ikke avdrag på lån) som utgjorde mer enn 25 prosent av forbruksutgiftene. Med synkende rentenivå sank andelen med høye boutgifter utover på 1990-tallet til rundt 40 prosent, men har senere økt noe.

Boligprisen mer enn doblet siden 1992

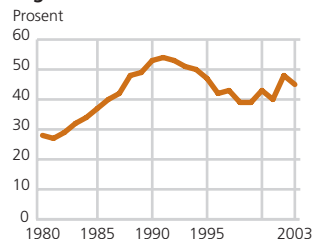
Fra 1992 til 2004 økte prisen på bruktboliger med mer enn 150 prosent. Til sammenlikning har den generelle prisveksten i perioden vært om lag 28 prosent.

Prisen på blokkleiligheter har økt langt mer enn på eneboliger, og prisøkningen har vært særlig stor i Oslo-området; i Oslo og Bærum er bruktboligprisen mer enn tredoblet.

Prisutvikling på bruktboliger. Indeks 1992=100

Andelen husholdninger med boutgifter som utgjør mer enn 25 prosent av totale forbruksutgifter

Velutstyrte boliger

Norske boliger er ikke bare store og med høy standard, de er også svært velutstyrte: «Alle» husholdninger har TV, ni av ti har fryseboks og nesten like mange vaskemaskin. Fire av fem husholdninger har hjemme-PC. Oppvaskmaskin, derimot, finnes bare i seks av ti husholdninger.

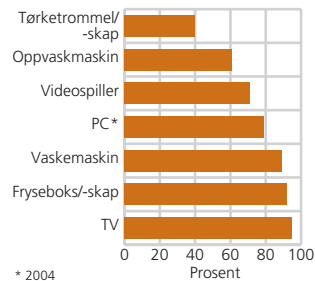
379 000 fritidshus

Ved inngangen til 2006 fantes det 379 000 fritidshus (hytter, sommerhus) i Norge. Flest var det i Oppland (42 200) og Buskerud (41 000).

I overkant av 20 prosent av alle husholdninger oppgir at de eier fritidshus, og denne andelen har vært omtrent den samme siden 1980. I tillegg har svært mange tilgang til fritidshus, slik at til sammen fire av ti personer nå oppgir at de eier eller har tilgang til fritidsbolig.

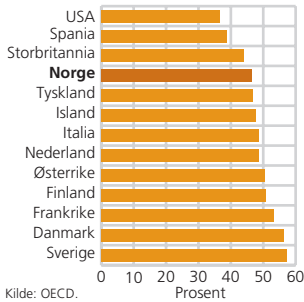
5 prosent av husholdningene har campingvogn og 14 prosent seilbåt eller motorbåt.

Andelen husholdninger som har ulike varige forbruksvarer. 2000-2002

Offentlige utgifter som andel av BNP i utvalgte land. 2004

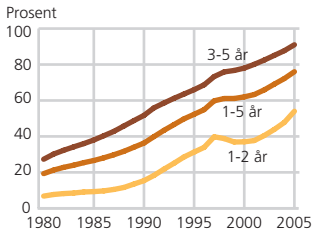
Velferdsstatens framvekst

Velferdsstatens hovedoppgaver er – ved siden av ansvaret for befolkningens helse og utdanning – omsorg for barn, eldre og andre omsorgstrengende og økonomisk sikring av den enkelte. Velferdssamfunnets framvekst har i stor grad vært en utvikling i retning av at det offentlige har overtatt ansvar for omsorgstjenester og velferdsytelser som tidligere ble utført i familien.

Velferdsstatens utvikling gjenspeiles på ulike måter i statistikken; bl.a. om vi ser på offentlige utgifter som andel av bruttonasjonalproduktet. Omkring 1960 utgjorde offentlige utgifter ca. 30 prosent av brutto nasjonalprodukt (BNP). Deretter økte andelen gradvis til over 50 prosent på begynnelsen av 1990-tallet, men har senere sunket noe. Denne nedgangen skyldes delvis den sterke veksten i oljeinntektene og BNP de siste årene.

Utgifter til undervisning, helsestell og sosial trygd og velferd utgjør størstedelen av disse utgiftene. Sammenlikner vi med f.eks. Sverige og Danmark, så har disse landene begge offentlige utgifter som andel av BNP på godt over 50 prosent.

Barnehagedekning

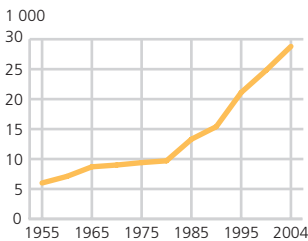
Snart full barnehagedekning?

Det var vel 6 000 barnehager i Norge i 2005. Over halvparten av disse var private og står for vel 40 prosent av barnehagetilbudet.

I alt 223 000 barn har nå plass i barnehage, og dekningsgraden for alle barn i alderen 1-5 år er 76 prosent, noe som innebærer mer enn en tredobling siden 1980. Barne- og familiedepartementet antar at en dekningsgrad på 80 prosent innebærer full behovsdekning.

Av de eldste barna (3-5 år) har nå nesten ni av ti barnehageplass. For de yngste barna er også dekningsgraden nå økende igjen, etter en nedgang og stabilisering etter 1999, da kontantstøtten ble innført. De siste årene har det vært en markert nedgang i antallet barn som mottar kontantstøtte; fra 87 500 i 2001 til 67 200 i 2005. Vel 60 prosent av alle barn i kontantstøttealder mottok kontantstøtte i 2005.

Antall barn med barnevernstiltak

Barnevern: Ikke flere omsorgsovertakelser

I løpet av de siste 50 årene er antallet barn med barnevernstiltak ved utgangen av året mer enn firedoblet, fra 6 000 til 28 800. Økningen har vært særlig stor siden 1980. Og antallet barn som i løpet av året mottar en eller annen form for tiltak, er enda høyere – 37 600 i 2004. Dette tilsvarer 3,1 prosent av alle barn i alderen 0-17 år.

Langt de fleste barnevernsbarna mottar ulike former for hjelpetiltak, som besøkshjem, støttekontakt eller barnehageplass. Bare om lag 20 prosent av barna er under barnevernets omsorg; de fleste i fosterhjem. Antallet omsorgsovertakelser har imidlertid vært ganske stabilt de siste 50 årene (ca. 5 000), mens antall barn med forebyggende tiltak har økt kraftig.

Sosialhjelp

Antallet sosialhjelpstilfeller økte kraftig på 1980-tallet: Fra 60 000 i 1980 til 178 000 i toppåret 1994. Deretter var det en nedgang fram til 1999 og antallet har nå flatet ut på vel 140 000 tilfeller, som omfatter 132 000 personer. Dette utgjør nesten 3 prosent av befolkningen. Regner vi også med personer som blir forsørget av sosialhjelpsmottakere, er nærmere 5 prosent av befolkningen – direkte eller indirekte – mottakere av sosialhjelp.

Gjennomsnittlig stønadstid i 2004 var vel fem måneder og gjennomsnittlig stønadsbeløp var 35 000 kroner.

Andelen sosialhjelpsmottakere er særlig stor blant unge, blant enslige og enslige forsørgere.

Antall uførepensjonister øker fortsatt

På midten av 1970-tallet var antall uførepensjonister omtrent 140 000, og det var like mange menn og kvinner. Utover på 1980-tallet økte så antallet kraftig og særlig blant kvinner. På begynnelsen av 1990-tallet flatet veksten ut og antallet gikk ned i noen år, for så å øke igjen etter 1995.

I 2005 var det samlede antallet uførepensjonister 320 000: 184 000 kvinner og 136 000 menn. Dette utgjør ca. 10 prosent av den yrkesaktive befolkningen 16-66 år.

Når antallet kvinnelige uførepensjonister har økt så markert, må dette ses i sammenheng med den sterke økningen i kvinners yrkesdeltakelse i denne perioden. Det er særlig andelen med muskel- og skjelettsykdommer som har økt.

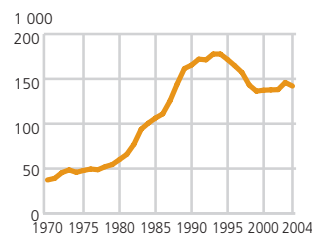
Eldreomsorg: Fra institusjon til bolig

Den offentlige eldreomsorgen kan grovt deles inn i tre hovedsektorer: Institusjoner, boliger og hjemmetjenester.

Siden midten av 1990-tallet har det vært en klar vekst i antall brukere av kommunale pleie- og omsorgstjenester, noe som først og fremst skyldes at flere nå får hjelp i hjemmet. Særlig har antallet som får hjemmesykepleie økt. Også antallet plasser i pleie- og omsorgsboliger har økt kraftig.

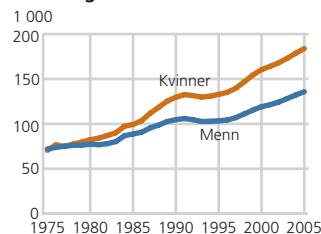
Når det gjelder institusjonsplassene (alders- og sykehjem), så har antallet slike plasser sunket noe de siste årene, bl.a. som en følge av ombygginger for å øke antallet enkeltrom (som nå utgjør 89 prosent).

Økonomisk sosialhjelp¹. Antall stønadstilfeller

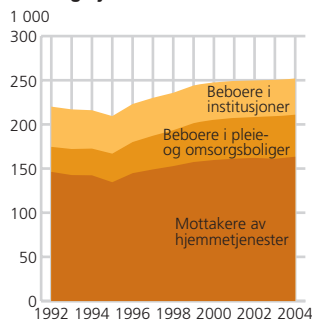
¹ Tall for 2003 og 2004 inkluderer mottakere av introduksjonsstønad.

Antall uførepensjonister.¹ Menn og kvinner

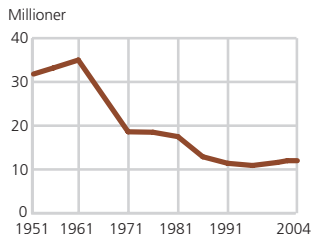
¹ F.o.m. 2004 inkluderer tallene også personer med tidsbegrenset uførestønad. Kilde: Rikstrygdeverket.

Brukere av ulike pleie- og omsorgstjenester

Antall kinobesøk

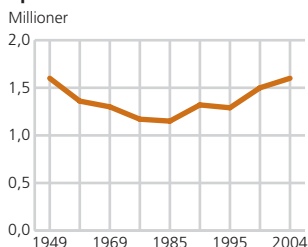
Kinorenessanse

1950-årene var – i Norge som i Europa for øvrig – kinoens gullalder og besøkstallene nådde om lag 35 millioner i 1960, noe som tilsvarer nesten ti kinobesøk per innbygger.

På begynnelsen av 1960-tallet kom fjernsynet til Norge, og fram til 1970 ble så besøkstallene nesten halvert, mens det på 1970-tallet bare var en svak nedgang. På 1980-tallet kom så en ny nedgangsperiode, og bunnen ble nådd i 1992, med ca. 9,5 millioner besøk. Senere har besøkstallene igjen økt noe, til 12 millioner i 2004. De siste årene har besøksandelen på norske filmer vært om lag 15 prosent.

68 prosent av befolkningen i alderen 9-79 år hadde i 2004 vært på kino i løpet av siste 12 md. og gjennomsnittlig antall kinobesøk var 4,1.

Antall tilskuere på teater og opera

Flere på teater og opera ...

Også teater- og operabesøket var lenge synkende. Men fra midten av 1980-tallet tok besøket seg opp, og etter en stagnasjon omkring 1990 har det de siste fem-seks årene igjen økt kraftig til ca. 1,6 millioner besøk.

Halvparten av befolkningen oppgir å ha vært på teater siste år, 5 prosent har vært på opera og 12 prosent har sett ballett.

... og på konserter, utstillinger og museer

Andelen som har vært på konsert i løpet av året, har økt markert de siste ti årene: Andelen som har vært på klassisk konsert, har økt fra 27 til 35 prosent og andelen på andre typer konserter har økt fra 32 til 47 prosent fra 1991 til 2004.

Vel 40 prosent har vært på en kunstutstilling og/eller besøkt et museum i løpet av 2004. Også disse andelene har økt noe.

Færre tilskuere på idrettsarrangement?

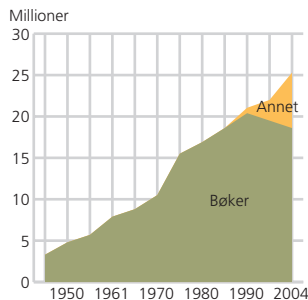
På hele 1990-tallet har mellom 50 og 60 prosent vært tilskuere på et idrettsarrangement i løpet av året. Men siden 1994 har antallet besøk på slike arrangement sunket; fra 6,7 til 5,9 i 2004.

Fotball er den idretten som har flest tilskuere, fulgt av håndball. De fleste idrettene har forholdsvis stabile tilskuertall, med unntak av skiidrett: Her er andelen tilskuere halvert siden 1994 (men dette året var nok spesielt, med OL på Lillehammer).

Biblioteket mer enn bøker

Utlånet av bøker fra folkebibliotekene økte i hele etterkrigsperioden og fram til på begynnelsen av 1990-tallet: Fra 3,3 millioner utlån i 1945-46 til vel 20 millioner. Deretter har utlånet sunket til vel 18 millioner i 2004.

Antall utlån ved folkebibliotekene

Andel personer 9-79 år som har besøkt ulike kulturinstitusjoner siste år. Prosent

	1991	1994	1997	2000	2004
Kino	58	61	60	65	68
Teater/musikal/revy	44	45	44	50	49
Opera/operette	5	5	6	6	5
Ballett/danseforestilling	8	9	8	11	12
Klassisk konsert	27	34	37	37	35
Populærkonsert	32	38	38	39	47
Kunstutstilling	41	44	43	44	42
Museum	41	45	44	45	42
Folkebibliotek	49	51	52	52	54
Idrettsarrangement	57	59	54	57	55

Men på slutten av 1980-tallet begynte bibliotekene også med utlån av musikk, lydbøker, video og CD-ROM. Dette utgjør nå nesten 7 millioner utlån i året og innebærer et samlet utlån på mer enn 25 millioner.

Over halvparten av befolkningen benytter et folkebibliotek i løpet av året.

Kultur: Mest for kvinner – og høyt utdannede

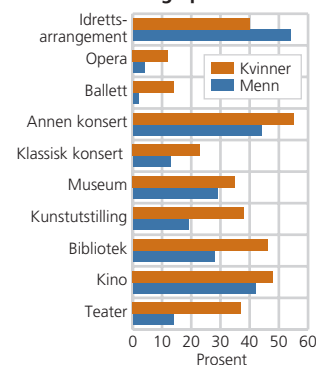
På spørsmål om hvor interessert de er i ulike kulturtilbud, sier kvinner langt oftere enn menn at de er «meget eller ganske interessert». Tydeligst er dette når det gjelder ballett, opera og teater, men også når det gjelder klassisk konsert, kunstutstilling og bibliotek er kvinnene langt oftere interessert. Når det gjelder kino, museum og populærkonsert oppgir menn nesten like stor interesse. Bare når det gjelder idrettsarrangement, er menn langt mer interessert enn kvinner.

Kjønnsforskjellene i uttrykt interesse stemmer i hovedsak godt overens med andelene som faktisk har benyttet seg av tilbudene, selv om disse forskjellene er noe mindre.

I tillegg til kjønnsforskjellene er forskjellene mellom ulike utdanningsgrupper de mest slående: De fleste kulturtilbud benyttes langt oftere av folk med høyere utdanning.

Den økte kulturelle aktiviteten de siste årene må ses i sammenheng med andre samfunnsmessige utviklingstrekk. Det økende utdanningsnivået fører til økt interesse for ulike kulturtilbud. Samtidig gjør økt fritid og bedre råd det lettere å benytte tilbudene. I tillegg kommer at en stadig større del av befolkningen bor i byer og tettsteder, hvor også kulturtilbudet er størst.

Andelen kvinner og menn 9-79 år som sier de er «meget/ganske interessert» i å gå på... 2004

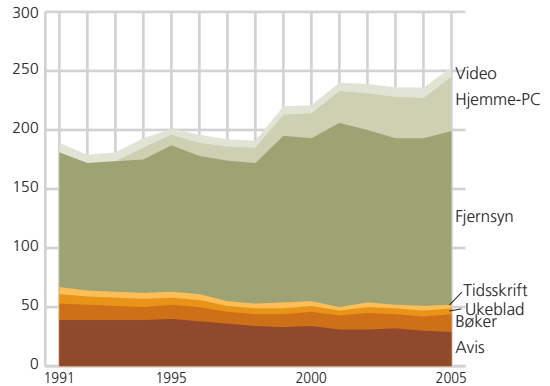
Skjerm-mediene overtar

Fjernsynets dominerende stilling er selvfølgelig ikke ny; allerede for ti år siden brukte vi nesten dobbelt så lang tid foran TV-skjermen som vi brukte til lesing.

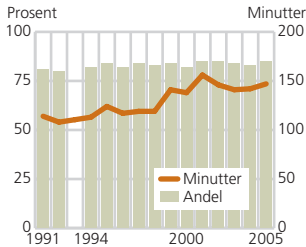
I løpet av 1990-tallet har så tiden brukt til lesing fortsatt å synke, samtidig som vi ser langt mer fjernsyn. I tillegg fikk (og brukte) flere og flere hjemme-PC, og daglig tilbringer vi nå i gjennomsnitt 45 minutter foran PC-skjermen. Til sammen innebærer dette at vi i dag bruker nær fire ganger så mye tid foran skjermen som til lesing.

Et paradoks, kanskje, er at etter som utdanningsnivået øker, desto mindre leser vi. Dette gjelder alle typer papirpublikasjoner, ikke bare ukeblader.

Antall minutter brukt til skjerm- og papirmedier en gjennomsnittsdag

Andel som ser fjernsyn, og tid brukt en gjennomsnittsdag¹

¹ Økningen i tid brukt i 1999 kan i noen grad skyldes endringer i undersøkelsesopplegget.

Fjernsynet dominerer

Andelen som ser fjernsyn har vært relativt stabil på 1990-tallet med vel 80 prosent, mens tiden foran skjermen har økt, til nesten to og en halv time per dag. Video, derimot, brukes bare av et lite fåtall og andelen har vært stabil i hele perioden.

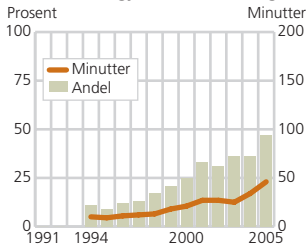
De ivrigste TV-seerne finner vi blant de eldste (67 år og over) og blant de yngste (13-15 år), og særlig de eldste bruker mye tid foran skjermen.

PC-ens inntog

Siden midten av 1990-tallet har andelen daglige hjemme-PCbrukere økt fra ca. 10 prosent til 47, og vi bruker nå PC-en 45 minutter daglig (andelen personer som har hjemme-PC er imidlertid langt høyere: 83 prosent).

Det er store forskjeller i bruken av PC: For eksempel bruker to av tre unge gutter PC daglig, mens dette gjelder bare én av tjue eldre kvinner.

Andel som bruker hjemme-PC, og tid brukt en gjennomsnittsdag

Radio = nyheter

I løpet av ti år har andelen som lytter på radio daglig, sunket fra 71 til 55 prosent, men de siste årene kan det synes som om tiden vi tilbringer foran radioapparatene har stabilisert seg på om lag halvannen time per dag (de som lytter på radio bruker altså lengre tid enn før).

Det er først og fremst nyhetsprogrammer folk hører på – seks av ti hører på nyheter en gjennomsnittsdag. Men også underholdnings- og distriktsprogram har mange lyttere. Programmer som værmelding, klassisk musikk og barne-/ungdomsprogram har mistet mange lyttere.

Radioen er først og fremst de middelaldrendes medium – i aldersgruppen 45 år og eldre er lytterandelen over 60 prosent, og denne gruppen bruker også mest tid foran radioen.

Aviser

Avisenes opplag økte fram til omkring 1990, men har siden stagnert og falt noe. Samtidig har andelen som leser aviser daglig, sunket noe siden midten av 1990-tallet; fra 85 til 74 prosent. Og vi bruker også mindre tid; i gjennomsnitt en halvtime per dag. Det er særlig i de yngste aldersgruppene at avislesning er blitt mindre vanlig.

Bøker

Antallet skjønnlitterære utgivelser ble doblet fra 1983 til 1994 (fra 900 til 2 000 utgivelser), men har siden vært stabilt i underkant av 2 000. Utlånet av bøker fra folkebibliotekene har sunket, fra 4,7 per innbygger i 1992 til 4,1 i 2004.

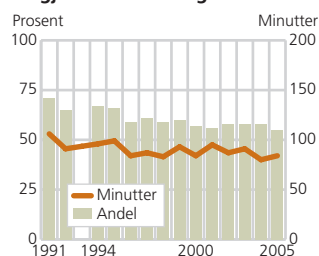
Andelen som leser bøker på fritiden har ikke fulgt samme tendens: Etter en viss nedgang, har andelen som har lest en bok i løpet av dagen igjen økt noe – til 25 prosent. Andelen som leser bøker daglig er høyere blant kvinner enn blant menn (henholdvis 32 og 19 prosent).

Ukeblader

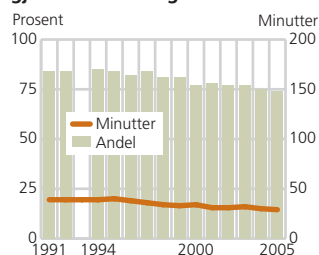
Andelen ukebladlesere har sunket de siste fem-seks årene, og det er nå 16 prosent av befolkningen som leser ukeblad en gjennomsnittsdag. Denne nedgangen reflekteres ikke i noen tilsvarende opplagsnedgang; snarere har det samlede opplaget økt svakt på 1990-tallet.

Kvinner leser langt oftere ukeblader enn menn og særlig gjelder dette eldre kvinner; i alderen 43 år og over leser 25 prosent av kvinnene ukeblader en gjennomsnittsdag, sammenliknet med under 10 prosent av mennene.

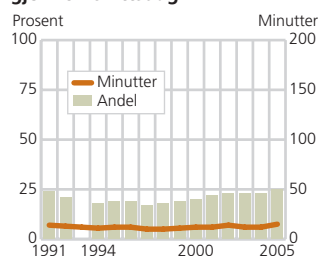
Andel radiolyttere og tid brukt en gjennomsnittsdag

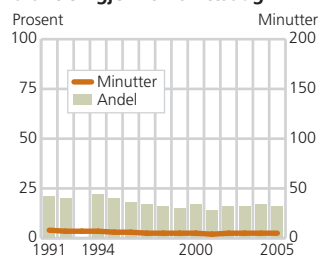
Andel avislesere og tid brukt en gjennomsnittsdag

Andel boklesere og tid brukt en gjennomsnittsdag

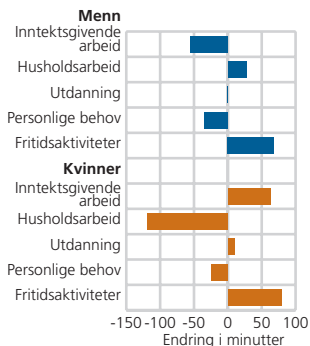

Andel ukebladlesere og tid brukt en gjennomsnittsdag

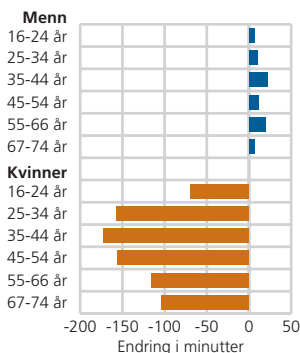

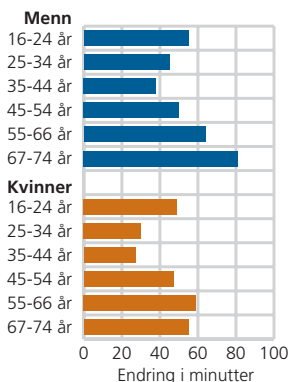
Endring i tid brukt til ulike hovedaktiviteter fra 1971 til 2000 i alderen 16-74 år

Endring i tid brukt til husarbeid fra 1971 til 2000, etter kjønn og alder

Endring i tid brukt til fjernsyns-seing fra 1971 til 2000, etter kjønn og alder

Mer fritid

Siden 1970 har nordmenn i gjennomsnitt fått 75 minutter mer fritid per dag, og vi har nå nesten 6 1/2 time til ulike fritidsaktiviteter. Tid brukt til utdanning og arbeid har endret seg lite, og den økte fritiden skyldes hovedsakelig at vi bruker mindre tid til husholdsarbeid (50 minutter) og personlige behov (30 minutter).

Fritiden har økt litt mer for kvinner enn for menn, noe som blant annet henger sammen med at kvinner har redusert husholdsarbeidet med to timer. Én av disse timene er brukt til mer inntektsgivende arbeid, den andre til økt fritid. Menn, derimot, har redusert omfanget av inntektsgivende arbeid, men har samtidig økt sin deltakelse i husarbeidet.

Til tross for at kvinner har økt sin yrkesdeltakelse det siste tiåret og redusert tiden til husarbeid, er det ikke blitt mer vanlig å kjøpe hjelp til rengjøringsarbeidet: Andelen med slik hjelp er 4 prosent, omtrent det samme som på begynnelsen av 1990-tallet. Det er særlig høyt utdannede barnefamilier som har hjelp til rengjøring.

Mer tid foran skjermen

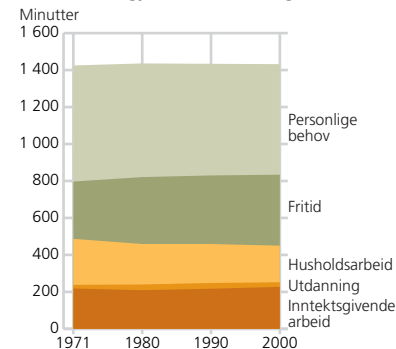
Den økte fritiden tilbringes for en stor del foran TV-skjermen. Tiden brukt til fjernsyns-seing har økt kraftig, og sammenliknet med i 1980 begynner TV-kvelden tidligere samtidig som den slutter senere.

Åtte timer søvn

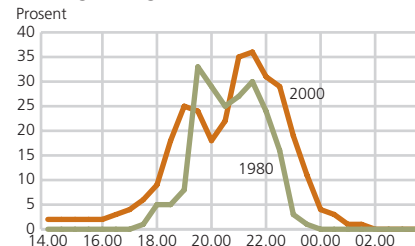
Vi sover i gjennomsnitt 8 timer per natt, og dette har bare økt svakt siden 1970.

Søvnbehovet ser ut til å være nokså konstant; både over tid og mellom ulike grupper i befolkningen. Mens andre aktiviteter ofte varierer mye for eksempel med kjønn, utdanning eller bosted, sover de fleste omtrent 8 timer; bare de yngste og de eldste sover litt mer.

Tidsbruk en gjennomsnittsdag. Minutter

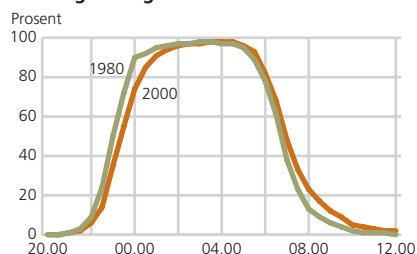
Andel som ser på TV til ulike tider. Mandag-fredag

Imidlertid har det skjedd en forskyvning av nattesøvnen: Vi legger oss og står opp senere. For eksempel sov 72 prosent av befolkningen kl. 23:30 i 1980. Denne andelen var sunket til 62 i 1990 og 55 prosent i 2000. Tilsvarende om morgenen: I 1980 sov fortsatt 6 prosent kl. 09:00, sammenliknet med 12 prosent i 2000.

Andel som sover på ulike tidspunkter. Mandag-fredag

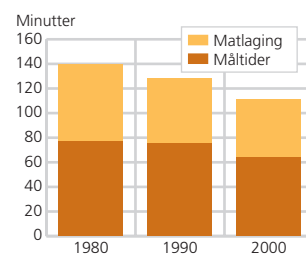

Fast food

De siste årenes voldsomme interesse for kokebøker og TV-kokker synes ikke å ha ført til at vi tilbringer mer tid på kjøkkenet. Riktignok er det nå flere menn som lager mat, men vi bruker i dag 30 minutter mindre på matlaging og måltider enn i 1980. Nedgangen fordeler seg omtrent likt på matlaging og måltider.

Det er også en tendens til å forskyve hovedmåltidet utover ettermiddagen. Selv om de fleste fortsatt spiser middag mellom kl. 15:00 og 17:30, er det nå et økende antall som spiser senere.

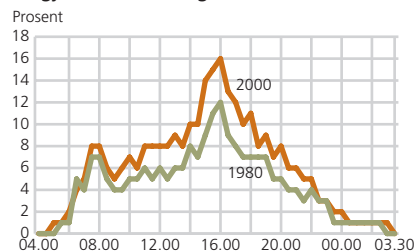
Tid brukt til matlaging og måltider

På reisefot

Vi tilbringer stadig mer tid på reise: Mens vi i 1980 brukte 1 time og 6 minutter, tilbrakte vi i 2000 1 time og 23 minutter på reisefot en gjennomsnittsdag. Menn bruker fortsatt noe mer tid på reiser (15 minutter) enn kvinner, og de unge reiser mer enn de eldre.

Andel som er på reise på ulike tidspunkter en gjennomsnittsdag

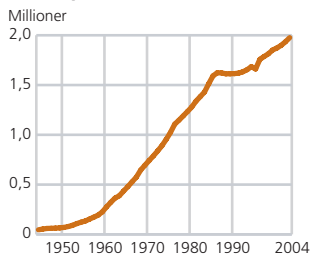

«... bare en liten tur i butikken»

Mens stadig flere bruker tid på innkjøp av varer og tjenester, bruker vi samtidig mindre tid i butikkene. I løpet av en gjennomsnittsdag foretar over halvparten av oss en eller annen form for innkjøp, sammenliknet med fire av ti for 20 år siden. Den gang brukte vi i gjennomsnitt 54 minutter på innkjøp, mot 44 minutter i 2000. Hver tredje person foretar dagligvareinnkjøp en gjennomsnittsdag, og vi bruker 24 minutter til slike innkjøp.

Antall personbiler

Mil etter mil ...

I 1946 reiste nordmenn i gjennomsnitt 4 km daglig (innenlands) og nesten halvparten av reisen (1,8 km) foregikk med jernbane. I dag reiser vi ti ganger så langt: 40 km. Det er først og fremst bruk av personbil og fly som har økt; for jernbane og sjøtransport har tallene endret seg lite i løpet av vel 50 år (faktisk reiste vi akkurat like mye med jernbane i 1946 som i 2004). I dag synes også den innenlandske flytrafikken å ha stabilisert seg (faktisk en nedgang siden 2000), mens bilbruken fortsatt øker.

Passasjerkilometer per innbygger per dag

	I alt	Personbil	Øvrig person-transport på vei	Fly	Jernbane*	Sjø-transport
1946	4,05	0,93	0,88	0,00	1,83	0,40
1952	5,40	1,31	2,04	0,01	1,86	0,45
1960	8,94	3,65	3,51	0,08	1,99	0,49
1965	12,84	7,43	3,93	0,25	1,78	0,50
1970	18,31	12,61	3,44	0,45	1,37	0,45
1975	24,14	17,99	3,45	0,70	1,55	0,45
1980	27,30	20,41	3,61	0,99	1,84	0,44
1985	31,44	24,34	3,57	1,42	1,69	0,42
1990	34,80	27,58	3,49	1,72	1,57	0,45
1995	35,28	27,44	3,49	2,24	1,68	0,43
2000	38,29	28,57	4,47	2,69	2,05	0,52
2004	39,50	30,41	4,35	2,41	1,83	0,51

* Inkl. sporveier/forstadsbaner.

Meter vei per motorkjøretøy

1945	452
1960	97
1970	65
1980	48
1990	38
2000	33
2004	31

Personbiler per 1 000 innbyggere i noen land. 2003

Italia	591
Tyskland	546
Frankrike	489
USA	464
Spania	464
Sverige	454
Finland	433
Norge	423
Portugal	377
Hellas	365
Danmark	347

Kilde: Opplysningsrådet for veitrafikken.

... bil etter bil

Den totale bilbestanden (inkludert vare- og lastebiler og busser) er nå 2,5 millioner, hvorav personbiler utgjør 2 millioner. Fra 1960 – da bilsalget ble frigitt – og fram til 1987 var det en kontinuerlig vekst i bilparken. I siste halvdel av 1990-tallet opplevde vi igjen en sterk vekst.

78 prosent av alle husholdninger har nå bil, og nesten en fjerdedel har to eller flere biler.

Biltettheten er nå 429 personbiler per 1 000 innbyggere; høyest er den i Hedmark (486), lavest i Oslo (364) og Finnmark (377). En annen måte å måle «biltettheten» på, er å se antallet biler i forhold til veilengden: I 1945 hadde hver bil nesten en halv kilometer vei, i dag disponerer hver bil bare vel 30 meter. Og i Oslo ville hver bil – hvis alle var på veien samtidig – bare ha knapt 5 meter til rådighet.

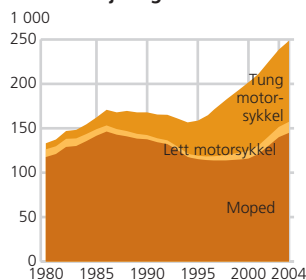
Den økte bilbruken reflekteres også i vår tidsbruk: I dag bruker hver voksne person i gjennomsnitt 1 time og 23 minutter på reise, sammenliknet med 1 time og 6 minutter i 1980.

På to hjul

Det er ikke bare bilparken som vokser; også antallet motoriserte tohjulinger er økende. Etter en foreløpig topp på midten av 1980-tallet, flatet så salget ut. Men samtidig økte antallet tunge motorsykler, mens mopeden tapte terreng. Men de siste årene har igjen mopedsalget tatt seg kraftig opp. Og nå er det ikke lenger den tradisjonelle mopeden som selger, men hovedsakelig scootere og off-road-mopeder.

Antall to-hjulinger

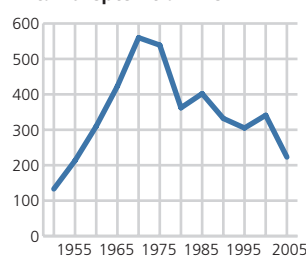

Mobilitetens pris

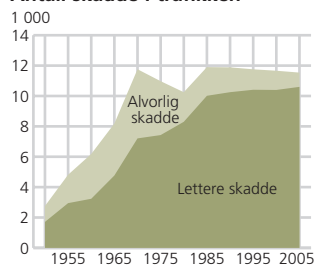
Mobiliteten har sin pris: Antallet dødsfall i trafikken økte i hele etterkrigsperioden og nådde et toppunkt i begynnelsen av 1970-årene, med vel 500 drepte hvert år. Deretter sank antallet kraftig. Etter en stabilisering på 1980- og 1990-tallet, har det igjen sunket – til rekordlave 223 i 2005.

Antallet alvorlig skadde viser omtrent samme utvikling: Fra om lag 4 500 i 1970 har det senere sunket til i underkant av 1 000 per år. Antallet lettere skadde synes å ha stabilisert seg på i overkant av 10 000 per år.

Antall drepte i trafikken

Antall skadde i trafikken

Hellas verst

I forhold til folketallet er det i Norge 6 drepte per 100 000 innbyggere; omtrent som i de øvrige nordiske landene.

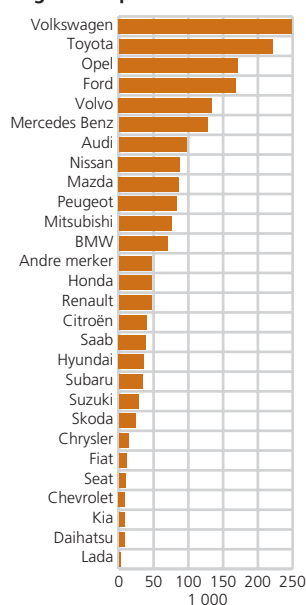
Etter som vi beveger oss sørover i Europa, stiger tallet: Høyest er trafikkdødeligheten i Hellas, med 18 drepte per 100 000 innbyggere. Dette til tross for at biltettheten er langt lavere enn Norges. Italia, som har den høyeste biltettheten i Europa, har en trafikkdødelighet omtrent som gjennomsnittet.

Drepte i trafikken per 100 000 innbyggere i enkelte europeiske land. 2004

Hellas	15
Portugal	13
Spania	11
Italia	10
Frankrike	9
Tyskland	7
Danmark	7
Finland	7
Norge	6
Storbritannia	6
Sverige	5
Nederland	5

Kilde: CARE.

De vanligste bilmerkene. Registrerte personbiler. 2004

Tre av fire på ferie

Etter en økning på begynnelsen av 1970-tallet har andelen som hvert år reiser på ferie vært svært stabil: Årlig reiser om lag 75 prosent på ferie. I gjennomsnitt drar vi på 1,7 ferieturer per år og dette tallet har økt litt de siste årene.

Ferieturenes lengde har holdt seg konstant omkring 15-16 dager. Blant dem som faktisk drar på ferie, er gjennomsnittlig antall turer 2,2 og de tilbringer til sammen vel 21 dager på ferie; bare en svak økning de siste 10 årene.

Når dette ikke har økt mer, har det sannsynligvis sammenheng med den økte utbredelsen av såkalte «weekend-turer»; f.eks. storbyferie med to-tre overnattinger. Siden ferieundersøkelsene bare omfatter turer med fire eller flere overnattinger, faller denne typen turer ut av statistikken.

Tyskland og Norge på ferietoppen

Nordmenn er, etter tyskerene, de som oftest reiser på ferie. Deretter følger nederlendere og briter. I Italia er under halvparten av befolkningen på ferie hvert år, og i Spania og Portugal bare vel én tredjedel.

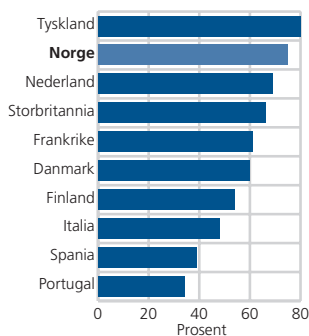
De velstående oftest på ferie

Å reise på ferie koster penger. Det er derfor ikke overraskende at økonomien har stor betydning for ferieaktiviteten. Nesten ni av ti i husholdninger med inntekt over 500 000 var på ferie i løpet av 2004, mens dette gjaldt bare fem av ti i husholdninger med en inntekt mellom 100 000 og 200 000. Blant dem med lavest inntekt var det likevel noen flere som var på ferie, noe som nok skyldes at vi i denne gruppen finner mange studenter. Et liknende mønster finner vi når det gjelder antallet ferieturer.

Personer med høy inntekt reiser altså oftere på ferie, men god økonomi fører ikke til flere overnattinger. Snarere tvert imot: Det er de med lavest inntekt som foretar de lengste turene (i gjennomsnitt 23 overnattinger). Dette bl.a. fordi vi i denne gruppen finner mange studenter og pensjonister, to grupper som gjerne er lenge borte når de først reiser.

Det er særlig eldre og personer med lav utdanning/inntekt som ikke reiser på ferie.

Andel personer på ferietur i utvalgte land. Ca. 2001

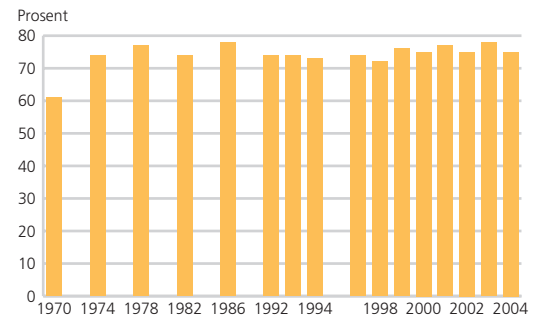

Kilde: Eurostat.

Andel på ferie og antall overnattinger blant de ferierende, i ulike inntektsgrupper. 2004

Husholdningsinntekt	Prosent	Antall overnattinger
- 99 999	71	23,5
100 - 199 999	50	23,4
200 - 299 999	72	20,7
300 - 399 999	73	20,7
400 - 499 999	73	19,4
500 000 -	86	21,6

Andel nordmenn på ferietur i løpet av året

Oftere til utlandet

Stadig flere reiser utenlands i ferien. På begynnelsen av 1990-tallet reiste nesten én tredjedel av de ferierende utenlands utenom Norden. Denne andelen nærmer seg nå 40 prosent. I tillegg reiser om lag 25 prosent til de nordiske landene.

Av alle ferieturer går 50 prosent til utlandet, og siden utenlandsferier ofte er av lengre varighet, utgjør disse 59 prosent av alle overnattinger. Slik sett ferierer vi nå mer i utlandet enn i Norge.

I Europa er belgiere, irlendere, østerrikerne, tyskere, dansker og nederlendere de ivrigste utenlandsfarerene og legger mellom 60 og 80 prosent av ferieturene til utlandet. Til sammenlikning går bare 10 prosent av grekernes og spanjolenes ferieturer utenlands.

Kvinner reiser oftere – og lengre

Kvinner reiser oftere på ferie enn menn. Slik har det vært lenge, men tendensen synes å ha blitt forsterket de siste årene: I 2004 var 80 prosent av alle kvinner på én eller flere ferieturer, sammenliknet med 71 prosent av mennene. Og kvinnene reiste på litt flere ferieturer enn mennene.

Kvinner hadde også flere overnattinger, noe som til en viss grad henger sammen med at kvinner oftere reiser utenlands: 56 prosent av alle utenlandsferier ble foretatt av kvinner. En grunn til at kvinner oftere enn menn legger ferieturen utenlands, kan være at menn langt oftere reiser utenlands i forbindelse med jobben og dermed får tilfredsstilt noe av utferdstrangen på denne måten.

Spania mest populært

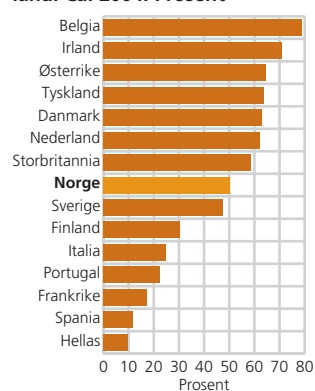
Spania er klart det mest populære reisemålet i utlandet, med mer enn en halv million reiser i året. Deretter følger Danmark, Hellas og Sverige. Disse fire landene har lenge (i litt varierende rekkefølge) vært de klart mest besøkte.

2,7 millioner utenlandske turister

I 2004 besøkte om lag 2,7 millioner utenlandske turister Norge. Flest kom fra Sverige (25 prosent), fulgt av Tyskland (18 prosent) og Danmark (17 prosent). Deretter fulgte Storbritannia, Finland og USA.

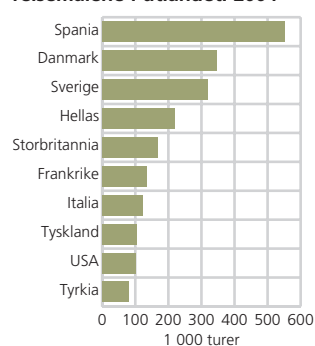
Utenlandske turister tilbringer i gjennomsnitt 7 døgn her i landet.

Andel ferieturer som går til utlandet i enkelte europeiske land. Ca. 2004. Prosent

Kilde: Eurostat.

Antall ferieturer til de største reisemålene i utlandet. 2004

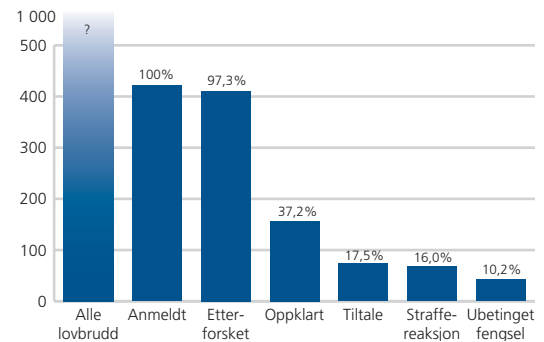
Fra lovbrudd til straff

Hvis vi følger alle anmeldte lovbrudd i 1997 gjennom rettssystemet, kan vi 5 år senere gjøre opp følgende status for disse: 3 prosent av lovbruddene ble henlagt fordi det ikke hadde funnet sted noe straffbart forhold.

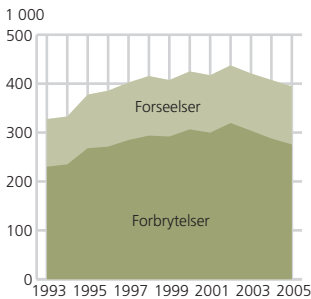
Ytterligere 60 prosent ble henlagt som uopklart (inkludert 6 prosent med

ukjent avgjørelse), slik at 37 prosent av lovbruddene ble oppklart. Et flertall av disse ble avgjort ved påtaleunntatelse eller forelegg (gjaldt særlig forseelser). Vel 17 prosent av lovbruddene resulterte i tiltale, 16 prosent medførte straffereaksjon ved dom og 10 prosent av lovbruddene endte med ubetinget fengsel.

Fra lovbrudd til straff: Lovbruddenes gang gjennom rettsapparatet

Antall anmeldte lovbrudd, etter lovbruddsgruppe

Vel 1 100 lovbrudd anmeldes hver dag

Årlig anmeldes det nå i underkant av 400 000 lovbrudd. Etter en økning på 1990-tallet, nådde antallet anmeldte lovbrudd en topp i 2002, med 437 000. Deretter har antallet sunket hvert år. Det er først og fremst antallet forbrytelser (grovt sagt lovbrudd som kan straffes med fengsel i mer enn tre måneder) som har sunket, mens antallet forseelser (som f.eks. trafikkforseelser) har vært noenlunde stabilt.

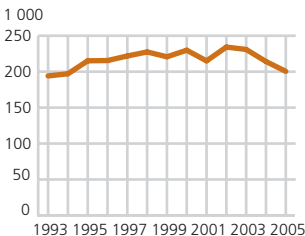
Av de 394 000 lovbruddene i 2005 var 70 prosent forbrytelser og 30 prosent forseelser.

Kraftig økning

I et lengre perspektiv har antallet lovbrudd økt kraftig: F.eks. er antallet etterforskede forbrytelser omtrent tidoblet siden slutten av 1950-årene. Om vi tar hensyn til at befolkningen har økt med om lag en million i perioden, representerer økningen en seksdobling. Etterforskede forbrytelser utgjør nå om lag 70 per 1 000 innbyggere.

Noe av denne økningen må antas å skyldes at vi i dag er mer tilbøyelige til å anmelde en del lovbrudd, som f.eks. tyveri og at politiets rutiner for registrering og rapportering er blitt mer effektive.

Antall anmeldte vinningslovbrudd

Tyveriene dominerer, men blir færre

Med vel 150 000 tyverier, er dette den dominerende typen forbrytelse. Og vinningslovbrudd utgjør nå nesten halvparten av alle lovbrudd. Men samtidig er det nettopp når det gjelder vinningslovbrudd at nedgangen har vært

størst de siste årene. Det er særlig tyverier fra boliger og tyverier av og fra biler som viser en markert nedgang. En av årsakene til denne nedgangen kan være den økte utbredelsen av ulike sikringssystemer (som f.eks. låser og alarmer), både i bil og bolig. Også naskeri og simpelt tyveri er synkende.

Mer narkotika

Narkotikaforbrytelser utgjør nesten 14 prosent av alle anmeldte forbrytelser, og fra slutten av 1960-tallet har antallet økt kraftig, fra 200 til nær 46 000 i 2001. Deretter har antallet igjen sunket. Det er særlig de mindre alvorlige narkotikaforbrytelsene (bruk og besittelse) som forklarer økningen og nedgangen: Grove narkotikaforbrytelser utgjør bare 3 prosent av det samlede antallet narkotikaforbrytelser, og har vært relativt stabilt i perioden.

Ikke mer grov vold

Etter en økning på 1990-tallet, har voldskriminaliteten nå stabilisert seg og utgjør vel 6 prosent av alle anmeldte lovbrudd. Også her er det de mindre alvorlige lovbruddene – trusler og legemsfornærmelser – som dominerer.

I intervjuundersøkelser sier om lag 5 prosent av befolkningen at de har vært utsatt for vold eller trusler om vold i løpet av året. Denne andelen har vært stabil siden begynnelsen av 1980-tallet.

En tredjedel oppklares

I 1960 ble fire av ti forbrytelser oppklart. Fram til slutten av 1980-tallet ble så oppklaringsprosenten mer enn halvert. Siden har den økt igjen, og i 2001 ble 33 prosent av alle forbrytelser oppklart. (Når det gjelder forseelser, blir om lag åtte av ti oppklart.)

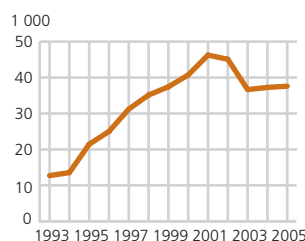
Det er imidlertid store forskjeller i oppklaringsprosenten for ulike typer forbrytelser: Nesten alle drap blir oppklart, det samme gjelder narkotikaforbrytelser, mens bare om lag 10 prosent av tyveriene blir oppklart.

Gjerningsmannen sjelden kvinne

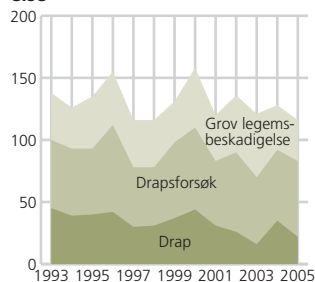
De som siktes for lovbrudd er ofte unge; 40 prosent av alle siktede i 2001 var under 25 år, og det er i aldersgruppen 18-20 år at vi finner de fleste siktede. I denne gruppen siktes årlig om lag 7 prosent for lovbrudd.

Og flertallet av de siktede er menn; kvinnene utgjør fortsatt under 20 prosent av dem som siktes for lovbrudd. Kvinneandelen varierer mye for de ulike typer lovbrudd. Særlig er kvinneandelen høy når det gjelder vinningskriminalitet, som simpelt tyveri og naskeri. Og her er det særlig unge jenter som dominerer, i aldersgruppen 11-14 år er det omtrent like mange siktede jenter som gutter. Også dokumentfalsk, underslag og bedrageri, samt bruk av narkotika er «typisk» kvinnekriminalitet.

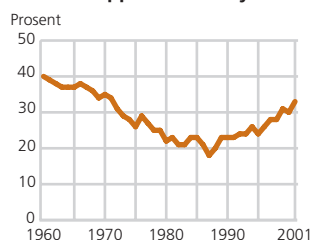
Antall anmeldte narkotika-lovbrudd

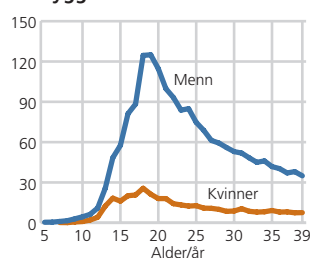
Antall anmeldte drap, drapsforsøk og grov legemsbeskadigelse

Andelen oppklarte forbrytelser

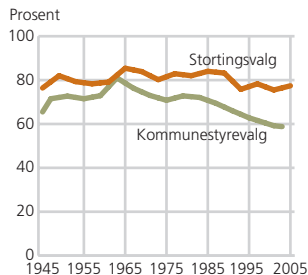

Siktede for lovbrudd. Kvinner og menn etter alder. Per 1 000 innbyggere. 2001

Valgdeltakelse

Stabil deltakelse ved stortingsvalg, synkende ved kommunevalg

Stortingsvalgdeltakelsen kulminerte i 1965, da 85,4 prosent av de stemmeberettigede avga stemme. Senere sank den til 75,5 prosent i 2001, men økte litt igjen i 2005, til 77,4.

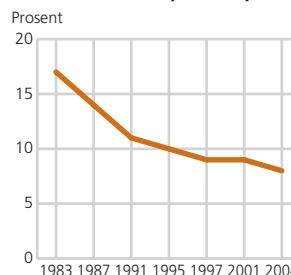
Ved sametingsvalget samme år var valgdeltakelsen 72,6 prosent. Og blant norske statsborgere med innvandringsbakgrunn, var valgdeltakelsen ved stortingsvalget 52,9 prosent.

Ved kommunestyrevalgene har valgdeltakelsen lenge vært synkende: I 2003 var hjemmesitterne den største gruppen; bare knapt seks av ti velgere stemte, sammenliknet med vel åtte av ti i 1963, en nedgang på om lag 25 prosent.

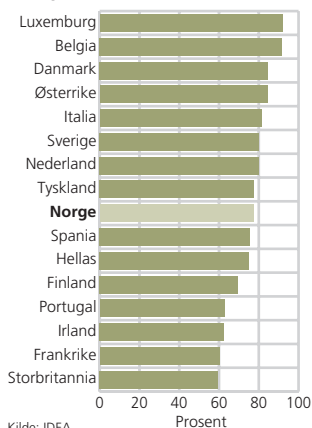
Ved fylkestingsvalgene er valgdeltakelsen enda lavere; i 2003 stemte bare 55,1 prosent av de stemmeberettigede ved fylkestingsvalget.

Inntrykket av synkende interesse for politikk bekreftes av tall som viser at også andelen som er medlemmer av et politisk parti synker: Fra 1983 til 2004 ble andelen halvert – fra 16 til 8 prosent.

Andel personer 16-79 år som er medlem av et politisk parti

Valgdeltakelse ved valg til nasjonalforsamlinger i noen europeiske land. Ca. 2003

Kilde: IDEA.

... særlig blant menn

Tradisjonelt har menn hatt en noe høyere valgdeltakelse enn kvinner: Ved de første valgene etter krigen var valgdeltakelsen blant menn 6-7 prosentpoeng høyere enn blant kvinner. På 1980-tallet var denne forskjellen utjevnet og senere har kvinner oftere brukt stemmeretten. Dette gjelder i alle aldre, med unntak av dem over 50; eldre menn går fortsatt oftere til valgurnene enn eldre kvinner.

Middels valgdeltakelse i Norge

I internasjonal sammenheng er deltakelsen i norske stortingsvalg ikke spesielt høy. Våre nordiske naboer Danmark og Sverige har begge en valgdeltakelse på over eller rundt 80 prosent; bare i Finland er den lavere enn i Norge.

I europeisk sammenheng ligger Norge omtrent på gjennomsnittet: Høyest valgdeltakelse finner vi i Luxemburg (92 prosent), lavest i Storbritannia (59 prosent).

De unge sitter oftere hjemme

Valgdeltakelsen stiger med økende alder: Mens bare knapt 56 prosent av førstegangsvelgerne brukte stemmeretten i 2001, gjaldt dette vel 84 prosent av dem 60 år og over.

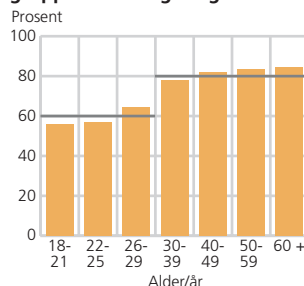
Det synes å gå et markert skille i valgdeltakelse ved omtrent 30-årsalder: De under 30 har en valgdeltakelse på pluss/minus 60 prosent, mens blant dem over 30 år stemmer om lag 80 prosent.

Flere kvinner – både på Stortinget og i kommunestyrene

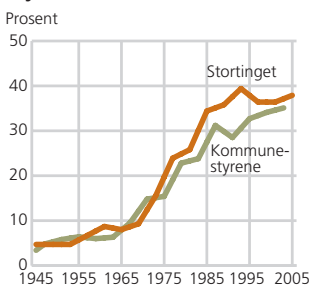
Fra begynnelsen av 1970-tallet økte kvinneandelen både på Stortinget og i kommunestyrene kraftig. De siste årene har andelen kvinnelige stortingsrepresentanter ligget på i underkant av 40 prosent, mens andelen kvinner i kommunestyrene fortsatt er økende. På Stortinget er kvinneandelen i Arbeiderpartiet vel 50 prosent, i SV, Senterpartiet og KrF i om lag 45 prosent, i Høyre vel 20 prosent og i FrP 16 prosent.

Sammenliknet med andre land kommer likevel Norge høyt opp på listen. Bare i de øvrige nordiske landene finner vi en like stor eller større andel kvinner i de lovgivende forsamlingene: Sverige har 45 prosent, Danmark og Finland 37 prosent. Til sammenlikning har Tyskland 32 prosent, Storbritannia 20 og Frankrike bare 12 prosent.

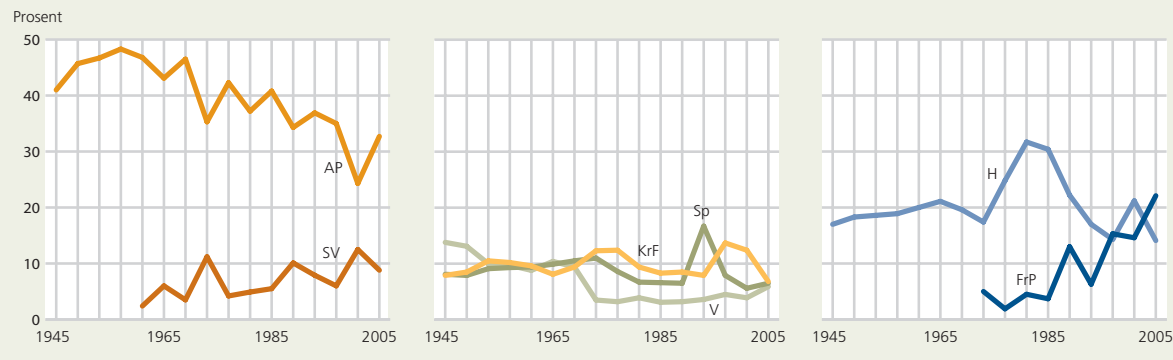
Valgdeltakelse i ulike aldersgrupper. Stortingsvalget 2001

Andel kvinnelige representanter på Stortinget og i kommunestyrene

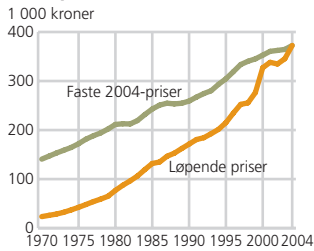
Andel stemmer på de største partiene ved stortingsvalgene

Vekst og velstand

BNP per innbygger. Løpende og faste priser (2004-kroner)

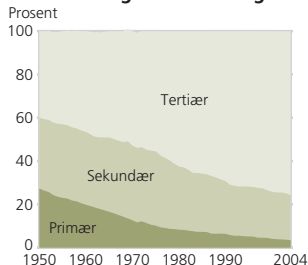

BNP per innbygger i enkelte land. Prisnivåjustert. 2004. EU25=100

Luxemburg	227
Norge	154
Sveits	132
Danmark	122
Irland	138
Island	123
Nederland	125
Østerrike	123
Belgia	119
Finland	113
Tyskland	109
Frankrike	110
Italia	103
Sverige	118
Spania	98
Portugal	72
Hellas	82

Kilde: Eurostat.

Sysselsatte fordelt på primær-, sekundær- og tertiærnæringene*

* Primærnæringene er: Jordbruk, skogbruk, fiske og fiskeoppdrett.

Sekundærnæringene er: Industri, oljeutvinning og bergverksdrift, bygge- og anleggsvirksomhet, kraft- og vannforsyning.

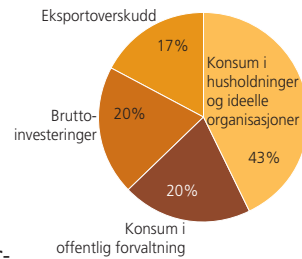
Tertiærnæringene omfatter de øvrige næringer, som: Varehandel, hotell- og restaurantrvirksomhet, transport og kommunikasjon, offentlig og privat tjenesteyting.

1 716 933 000 000

Bruttonasjonalproduktet (BNP) er et mål på et lands samlede produksjon av varer og tjenester og brukes gjerne som en indikator på velstandsutviklingen. I 2005 var den samlede verdiskapingen 1 717 milliarder kroner.

43 prosent av dette gikk til forbruk i husholdningene, 20 prosent til forbruk i offentlig forvaltning og 20 prosent ble investert. De resterende 17 prosentene representerer eksportoverskuddet og innebærer at verdien av det vi produserer er større enn det vi bruker.

BNP anvendelse. 2005

I 1970 var BNP per innbygger 23 500 kroner. I 2004 var dette økt til 372 500; altså en femtendobling på 30 år. Men en stor del av denne økningen utgjøres av den generelle prisveksten – omregnet til 2004-priser var BNP i 1970 140 700 kroner. Realveksten var altså vel 160 prosent, dvs. nesten 3 prosent gjennomsnittlig årlig vekst.

Høyt BNP

Norge er etter hvert blitt et av verdens rikeste land. I europeisk sammenheng har Norge et BNP per innbygger som ligger 54 prosent over gjennomsnittet i EU (her er det tatt hensyn til forskjeller i prisnivå mellom landene).

Blant europeiske land har bare Luxemburg et høyere BNP per innbygger, noe som i stor grad skyldes at mange av landets arbeidstakere er bosatt i nabolandene. Disse bidrar dermed til verdiskapingen, men inngår ikke i beregningen av «per innbygger».

Endret næringsstruktur

I løpet av de siste 50 årene har næringsstrukturen i Norge endret seg radikalt. Generelt er det snakk om en vridning bort fra primær- og sekundærnæringene mot tertiærnæringene: Jordbruk og industri har måttet vike for tjenesteproduksjon; vi arbeider sjeldnere på åkeren og i fabrikkhallen og stadig oftere i butikker og på kontor.

Mens primærnæringene nå utgjør bare knappe 4 prosent av de sysselsatte og sekundærnæringene om lag 20 prosent, omfatter tertiærnæringene hele 76 prosent av sysselsettingen.

En annen måte å belyse næringenes betydning på, er å se på deres bidrag til BNP, eller rettere: deres bidrag til bruttoproduktet i alt (i basispris). Da blir bildet et litt annet: Primærnæringene bidrar med i underkant av 2 prosent, sekundærnæringene med 39 prosent (oljen bidrar langt mer verdimesig enn sysselsettingsmessig) og tertiærnæringenes bidrag er 59 prosent.

Eksportoverskudd siden 1979

Etterkrigstiden var preget av gjenreising og oppbygging, og dette medførte at importen av varer lenge var større enn eksporten.

Først med begynnende eksport av olje på slutten av 1970-årene fikk vi etter hvert et eksportoverskudd. Med unntak av årene 1986-1988 har vi hatt overskudd i utenrikshandelen med varer siden 1980, og i 2005 var overskuddet vel 300 milliarder kroner.

Eksporten av olje og gass var dette året i overkant av 400 milliarder kroner, noe som betyr at det var et underskudd i utenrikshandelen med tradisjonelle varer. Selv om de tjenesteytende næringer er dominerende både sysselsettings- og verdimesig, er eksporten av tjenester relativt beskjeden: I 2005 eksporterte vi ulike tjenester for 192 milliarder; dette utgjør nesten en tredjedel av den samlede eksporten.

Når handelen med tjenester er såvidt liten, skyldes dette at de dominerende tjenesteytende sektorene er offentlige. De pågående forhandlingene om GATS og EUs tjenstedirektiv kan komme til å liberalisere den internasjonale handelen med tjenester.

Svenskehandel

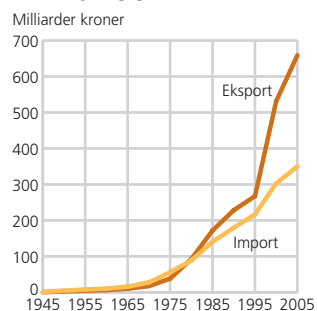
Svenskehandel er ikke noe som bare foregår over Svinesund. Sverige er vår viktigste handelspartner, både når det gjelder import og eksport: 15 prosent av vår import kommer derfra, mens 13 prosent av eksporten går til Sverige. Deretter følger Tyskland, hvor vi også har et importoverskudd. Legg merke til at Kina nå er vårt femte viktigste importland.

Om lag 70 prosent av eksporten går til EU-land og like mye av importen kommer derfra. 13 prosent av importen kommer fra utviklingsland.

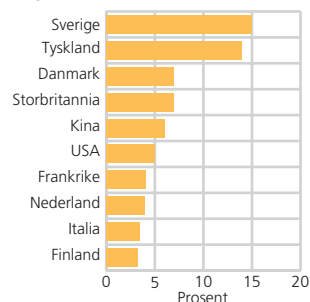
Olje og kjøretøyer

Når det gjelder eksport, er olje og gass den klart dominerende eksportartikelen. Deretter følger metaller (særlig aluminium) og fisk. Importen domineres av kjøretøyer for vei (biler og busser) og andre transportmidler (fly og skip).

Eksport og import av varer (inkl. olje og gass)

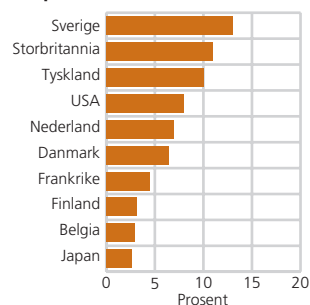

Import av varer¹. 2005

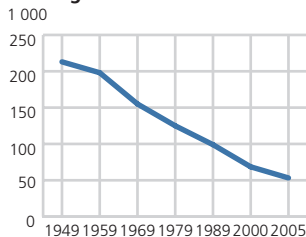

¹ Import uten skip og oljeplattformer.

Eksport av varer¹. 2005

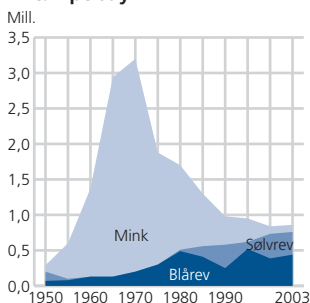
¹ Eksport uten skip, oljeplattformer, råolje, kondensat og naturgass.

Antall gårdsbruk**Store strukturendringer i jordbruket**

Siden 1949 er antallet gårdsbruk redusert med tre fjerdedeler, fra 213 000 til 53 200 i 2005, noe som innebærer at gjennomsnittlig er 8 bruk lagt ned hver dag.

Det totale jordbruksarealet i drift er likevel uendret, fordi jorda på de nedlagte brukene typisk blir tilleggsjord på de gjenværende. Og gjennomsnittsarealet per bruk er dermed blitt nesten firedoblet i perioden, fra 50 dekar til 195.

Også sysselsettingen i jordbruket er kraftig redusert: I 1950 var over 20 prosent sysselsatt i jordbruk – i 2005 er andelen 2,4 prosent. Og jordbrukets andel av BNP er i dag 0,5 prosent.

Antall pelsdyr**Færre hester og kyr – og pelsdyr**

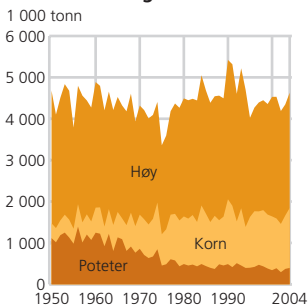
Ved siden av at hesten nesten er forsvunnet fra norsk landbruk, har det også vært en markert reduksjon i antallet kyr til under det halve (320 000 dyr i 2005). På den annen side har melkeproduksjonen per ku økt betraktelig, fra ca. 2 000 liter i 1949 til 6 300 liter. Bestanden av svin og sau har imidlertid økt.

Pelsdyrnæringen hadde sin storhetstid på slutten av 1960-tallet, med et samlet antall dyr på vel 3,2 millioner. 95 prosent av disse var mink. De siste årene har nedgangen stoppet opp, og bestanden er i underkant av 900 000 dyr.

Mindre poteter – mer korn

Jordbruksavlingene varierer mye fra år til år, men i et litt lengre perspektiv er tendensen klar: Siden 1950 er produksjonen av poteter sunket til nesten en tredjedel, mens kornproduksjonen er firedoblet.

Landbruksmyndighetene har som mål at minst 10 prosent av landbruksarealet skal drives økologisk innen 2010. I dag utgjør arealet 4 prosent, sammenliknet med over 6-7 prosent i de andre nordiske landene.

Jordbruksavlinger**Tømmerhogst – fra øks til hogstmaskin**

Skogbrukets økonomiske betydning er betydelig redusert. I 1950 utgjorde skogbruket 2,5 prosent av BNP, mens det i 2005 kun bidro med 0,3 prosent. Hogstkvantumet har variert mellom 6,6 og 11 millioner kubikkmeter salgsvirke per år i perioden. Men mens alt tømmer ble felt og kvistet manuelt med sag og øks i 1950, overtok etter hvert motorsaga. I dag er det hogstmaskinene som dominerer, og sysselsettingen i skogbruket er således blitt kraftig redusert.

Færre fiskere, men økt produksjon

Omkring 1950 var det om lag 100 000 fiskere i Norge, i 2005 var antallet 14 800. Av disse hadde 11 850 fiske som hovedyrke.

Fangstmengden i fiskeriene varierer mye fra år til annet. Fra 1945 til toppåret 1977 ble fangsten mer enn firedoblet, fra 0,7 til 3,4 millioner tonn. Deretter har den sunket til 2,4 millioner i 2005.

Norge er nummer ti på listen over verdens største fiskerinasjoner. Øverst finner vi Kina (16,8 mill. tonn), etterfulgt av Peru, USA, Indonesia og Japan.

Økonomisk er det fangst av torsk som har størst verdi, etterfulgt av sild og makrell, sei, skalldyr og skjell.

Laksen: Vårt nye husdyr

Produksjonen av oppdrettsfisk har økt kraftig siden virksomheten begynte i 1970-årene og utgjorde i 2004 nesten 635 000 tonn.

Laksen er dominerende i oppdrettsnæringen, mens ørretproduksjonen har sunket noe de siste årene. Men også andre arter er i ferd med å bli interessante: Blåskjellproduksjonen var i 2004 vel 3 000 tonn, og også torsken er i siget, med over 3 100 tonn.

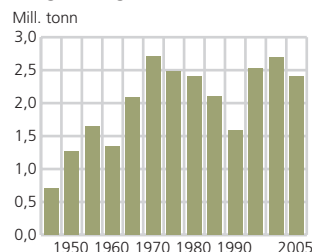
Få sysselsatte – store verdier

Oppdrettsnæringen sysselsetter over 4 000 personer, fordelt på vel 1 700 oppdrettsanlegg. Men den økonomiske betydningen er langt større: Førstehåndsverdien i oppdrettsnæringen utgjorde like mye som i de tradisjonelle fiskeriene – dvs. over 11 milliarder kroner.

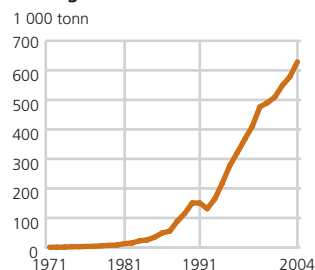
Den samlede eksportverdien av fisk og fiskeprodukter var i 2004 over 28 milliarder kroner. Fiskeeksporten utgjør dermed 5 prosent av de samlede eksportinntektene. Eksporten av oppdrettsfisk står for om lag en tredjedel av fiskeeksporten.

Over halvparten av fiskeeksporten går til EU-land, og det største enkeltmarkedet er Danmark.

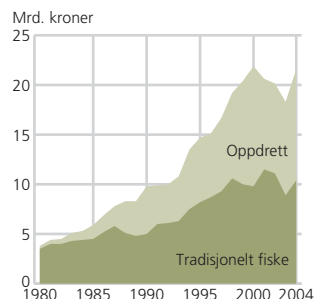
Fangstmengde i norske fiskerier

Fiskeoppdrett. Solgt mengde laks og ørret

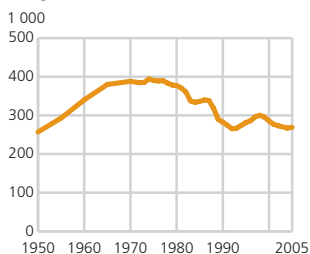
Førstehåndsverdi i oppdrettsnæringen og tradisjonelt fiske

Fra industri til olje

Antall sysselsatte i industri og bergverk

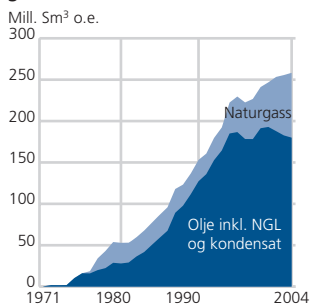
Industriens vekst og fall

Sett under ett har sekundærnæringene (industri og bergverksdrift, oljeutvinning, bygg og anlegg og kraft- og vannforsyning) hatt en svak tilbakegang de siste 30 årene fram til dagens 476 000 sysselsatte. Relativt sett er imidlertid nedgangen langt større: Fra å utgjøre nesten én tredjedel av alle sysselsatte fram til omkring 1970, utgjør sekundærnæringene i dag om lag 20 prosent.

Siden toppåret 1974 er antallet arbeidsplasser i industri og bergverksdrift redusert med nesten en tredjedel – fra 400 000 til 269 000. Denne nedgangen skjedde på slutten av 1970-tallet og på 1980-tallet. Etter en oppgang på 1990-tallet, har det igjen vært en nedgang de siste årene. Antallet sysselsatte i industrien utgjør i dag 12 prosent av alle sysselsatte.

Til tross for nedgang i sysselsettingen, har produksjonsverdien i industrien økt og er nå på nærmere 550 milliarder kroner.

Samlet produksjon av olje og gass

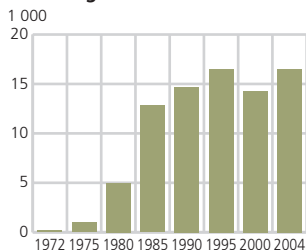
Olje og gass: Økt produksjon ...

Med unntak av nedgangen på slutten av 1990-tallet, har oljeproduksjonen økt jevnt siden starten i 1971. I andre halvdel av 1970-årene kom også gassproduksjonen i gang og denne lå lenge stabilt mellom 20 og 30 millioner Sm³ oljeekvivalenter. Fra midten av 1990-tallet økte så gassproduksjonen og utgjør i dag 30 prosent av den totale produksjonen, en andel som forventes å øke i årene som kommer.

... men relativt få sysselsatte

Fra den spede begynnelsen i 1972 økte sysselsettingen i olje- og gassutvinningen gradvis fram til dagens 16 500 sysselsatte. I tillegg kommer 13 000 sysselsatte i ulike tjenester knyttet til petroleumsindustrien.

Sysselsetting i olje- og gassutvinning

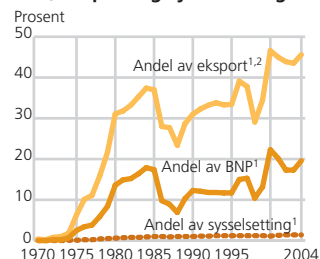
Om vi også tar med sysselsettingen i ulike leverandørnæringer, er det totale antallet sysselsatte tilknyttet olje- og gassvirksomheten om lag 75 000.

Store verdier

Betydningen av petroleumsvirksomheten er imidlertid langt større enn sysselsettingen skulle tilsi. Verdimessig er det Norges største næring og den bidrar for tiden med i overkant av 20 prosent av BNP. Og petroleumssektorens andel av de totale eksportinntektene er nå oppe i ca. 45 prosent.

Når oljen har fått så stor økonomisk betydning, har dette selvfølgelig sammenheng med produksjonsvolumet, men det skyldes også den høye (og økende) oljeprisen i perioden.

Olje- og gassutvinning. Andel av BNP, eksport og sysselsetting

¹ Inkludert tjenester.

² Kun olje og gass.

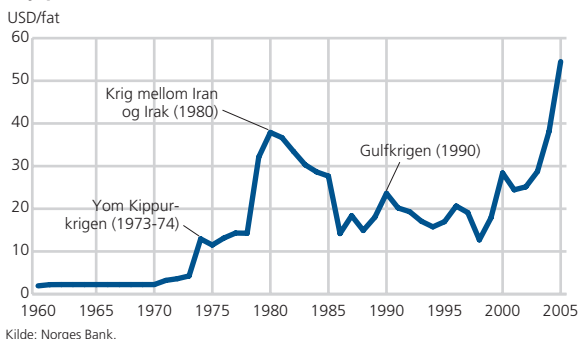

Oljeprisen

Kurven over oljepri- sen viser at Norge begynte sin oljeproduksjon på et meget gunstig tidspunkt. Etter å ha ligget på ca. 2 dollar per fat gjennom nesten hele århundret, økte så prisen på begynnelsen av 1970-tallet, og i forbindelse med den første oljekrisen i 1973-1974, ble oljeprisen tredoblet. Under den andre oljekrisen i 1978/79 økte oljeprisen ytterligere. Fra midten av 1980-tallet til 2003 varierte den mellom 15 og 30 dollar, for så å øke kraftig igjen i 2004 og 2005.

Oljepris. Brent blend

Kort levetid for oljen?

De gjenværende olje- og gassreservene på norsk sokkel antas å være 9 milliarder Sm³ oljeekvivalenter. Til sammenlikning er den samlede produksjonen hittil (2004) i overkant av 4 milliarder Sm³ o.e.

Mens Norges andel av verdens olje- og gassressurser utgjør litt under 1 prosent, bidrar vi nå med henholdsvis 4,3 og 2,8 prosent av den årlige olje- og gassproduksjonen. Dette innebærer at levetiden for de norske reservene er betydelig kortere enn for verdens samlede reserver, særlig når det gjelder olje.

Penger på bok

Fordi oljeinntekten etter hvert vil avta og fordi et økende antall eldre vil føre til økte pensjons-, pleie- og omsorgsutgifter, er det opprettet et Statens pensjonsfond (tidligere Statens petroleumsfond), som forvaltes av Norges Bank og bygges opp av den delen av oljeinntektene som ikke blir brukt over statsbudsjettet. Siden 1996 har fondet økt fra 48 milliarder kroner til 1 400 milliarder ved utgangen av 2005.

1 Sm³ (standard kubikkmeter) oljeekvivalenter (o.e.) = 6,29 fat

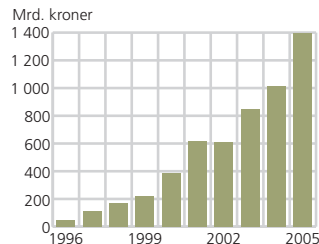
1 fat = 159 liter

Verdens største oljeproducenter. 2004. Mill. fat/dag

Russland	9,2
Saudi-Arabia	9,0
USA	7,6
Iran	4,0
Mexico	3,8
Kina	3,5
Norge	3,2
Canada	3,1
Venezuela	2,6
De forente arabiske emirater	2,4

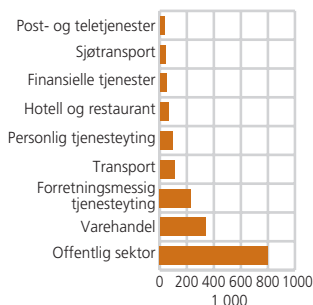
Kilde: Fakta. Olje- og energidepartementet.

Statens pensjonsfond

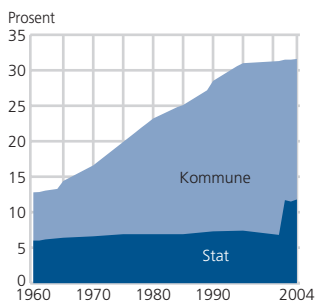

Antall sysselsatte i ulike tjenesteytende næringer. 2004

Sysselsatte i offentlig sektor som andel av samlet sysselsetting

Tre av fire i tjenesteytende sektor

Samlet har sysselsettingen i tertiærnæringene eller tjenesteyting vokst fra 750 000 på begynnelsen av 1960-tallet til dagens 1 766 000, noe som utgjør vel 75 prosent av alle sysselsatte. Tertiærnæringenes dominerende stilling har fristet til mange generaliserende karakteristikk av dagens samfunn, som «det postindustrielle samfunn», «informasjonssamfunnet» og «servicesamfunnet».

Denne sektoren består av mange og svært ulike næringer, som f.eks. varehandel, hotell- og restaurant, transport, finansielle tjenester og turisme. Men den største tjenesteytende sektoren er likevel offentlig sektor – dvs. kommunal og statlig forvaltning – med sosiale tjenester, helsevesen, undervisning, administrasjon, etc.

Sterk vekst i offentlig sektor

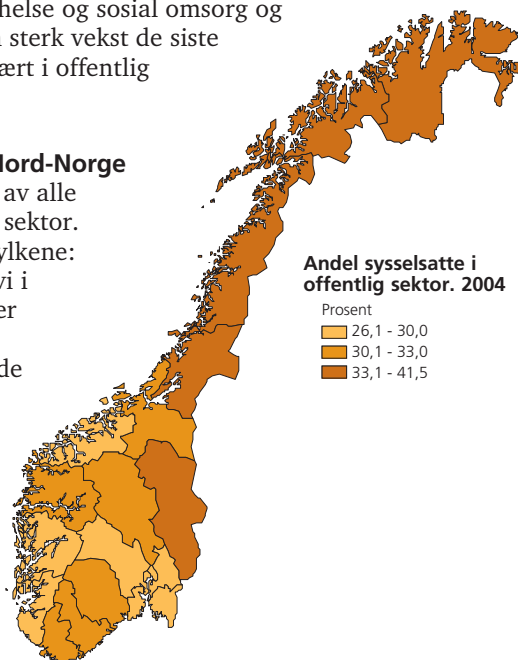
Det har de siste tiårene vært en kraftig vekst i offentlig sektor og den sysselsetter i dag nærmere 725 000, sammenliknet med bare 200 000 i 1962. Og offentlig sektors andel av sysselsettingen har økt fra 13 til vel 30 prosent, noe som tilsvarer 27 prosent av utførte timeverk (deltidsarbeid er noe mer utbredt i offentlig sektor).

To tredjedeler av offentlig ansatte arbeider i kommuneforvaltningen. På grunn av statens overtakelse av de fylkeskommunale sykehusene, fant det sted en markert sysselsettingsvekst i statlig forvaltning i 2002.

Det er først og fremst innen helse og sosial omsorg og utdanning at det har vært en sterk vekst de siste årene. Svakest har veksten vært i offentlig administrasjon.

Mange offentlig ansatte i Nord-Norge

Som nevnt er vel 30 prosent av alle sysselsatte å finne i offentlig sektor. Men dette varierer mellom fylkene: De høyeste andelene finner vi i Troms og Finnmark, hvor mer enn 40 prosent er ansatt i offentlig sektor (noe som både skyldes forsvarrets tilstedeværelse og at kommuner med spredt bosetting krever relativt flere sysselsatte for å opprettholde ulike kommunale tjenester).

Lavest andel sysselsatte i stat eller kommune finner vi i Rogaland, Oslo og Akershus, med bare 26-27 prosent. Oslo har mange sysselsatte i statlig sektor, men færre i kommuneforvaltningen.

IKT: En ny sektor

Det som kalles IKT-sektoren omfatter en rekke næringer som hovedsakelig driver med informasjons- og kommunikasjonsteknologi; som produksjon av datamaskiner og -utstyr, handel med IKT, telekommunikasjon og konsulentvirksomhet. Denne sektoren går altså på tvers av en tradisjonell næringsinndeling og omfatter produksjon både av varer og tjenester.

Sysselsettingen i IKT-sektoren var økende fram til 2001, men har senere sunket noe. I 2004 var antallet sysselsatte 68 600. Om vi også tar med den såkalte innholdssektoren, som omfatter forlagsvirksomhet, informasjons-tjenester, radio og TV og film og video, er i dag mer enn 100 000 personer sysselsatt i det vi kaller informasjonssektoren.

Viktig i dagliglivet

Til tross for den økte økonomiske betydningen av IKT-sektoren, er denne teknologiens betydning eller viktighet langt mer synlig på forbrukersiden, både i næringslivet og i husholdningene. I løpet av 1990-tallet ble moderne kommunikasjonsmidler som PC, mobiltelefon og Internett en viktig del både av arbeidslivet og husholdningenes dagligliv.

I næringslivet har nå ni av ti foretak (med mer enn ti sysselsatte) tilgang til Internett, sammenliknet med fire av ti i 1998. Og nesten 70 prosent av foretakene har egen hjemmeside. På dette området synes norske bedrifter å ligge noe etter sine nordiske naboer.

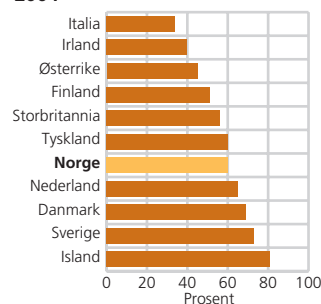
Men det er kanskje likevel i husholdningene at betydningen av moderne kommunikasjonsteknologi er mest iøynefallende: I 2005 hadde 74 prosent av husholdningene tilgang til hjemme-PC og 64 prosent hadde Internett-tilgang hjemme.

Norge er – sammen med de andre nordiske landene – langt fremme når det gjelder tilgang til og bruk av IKT-utstyr, f.eks. når det gjelder Internett-tilgang. Det samme gjelder utbredelse av hjemme-PC og mobiltelefon.

Antall sysselsatte i IKT-sektoren

1995	59 500
1996	63 234
1997	68 100
1998	73 700
1999	80 300
2000	85 500
2001	88 700
2002	86 900
2003	71 300
2004	68 600

Andel husholdninger med Internett-tilgang i noen land. 2004

Kilde: Eurostat.

Kjerringa med strømmen

Fjell og skog

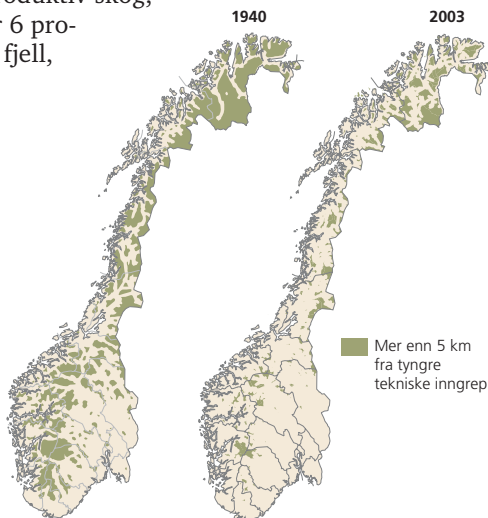
Med et areal på 324 000 km² og 4,6 millioner innbyggere er Norge – nest etter Island – Europas minst tett befolkede land, med 15 innbyggere per km².

Bebygget areal (herunder veier) utgjør bare i overkant av 1 prosent. 3 prosent av arealet er jordbruksareal og 23 prosent produktiv skog. Ytterligere 15 prosent er uproduktiv skog, og ferskvann og breer utgjør 6 prosent. Resten, vel 50 prosent, er fjell, vidde og myr.

Fra villmark til vern

Omkring 1940 var fortsatt en tredjedel av landarealet villmarkspreget eller urørt. I 2003 var denne andelen redusert til 12 prosent, hovedsakelig på grunn av utbygging av skogsbilveier o.l.

Samtidig har arealet som er fredet etter lov om naturvern økt, og slike områder utgjør nå 12 prosent av arealet.

Kilde: Direktoratet for naturforvaltning og Geodatasenteret AS.

Norge på elektrisitetstoppen

I et fjelland som Norge, med mye vannkraft, er elektrisitet en viktig energikilde. Vi har verdens nest høyeste elektrisitetsforbruk per innbygger: 23 200 kWh. Dette er nesten 3 ganger gjennomsnittet i OECD; om lag 8 000 kWh. Dette tallet omfatter elektrisitetsforbruket i alle sektorer, ikke bare husholdningenes forbruk.

Sammenliknet med andre land, utgjør elektrisk kraft en relativt høy andel av energiforbruket i Norge – nesten 50 prosent. Dette har selvfølgelig sammenheng med at elektrisitet tradisjonelt har vært relativt billig: I 2004 var prisen per kWh for husholdninger fortsatt lav sammenliknet med mange andre europeiske land.

Elektrisitetsforbruk per innbygger i noen land. kWh. 2003

Island	27 630
Norge	23 232
Canada	17 290
Finland	16 427
Sverige	15 397
USA	13 066
Frankrike	7 624
Tyskland	6 898
Danmark	6 599

Kilde: IEA.

Priser¹ på blyfri bensin (95 oktan) og elektrisitet til husholdninger i enkelte land. 2004

	Bensin Elektrisitet	
	(kr/liter)	(kr/kWh)
Norge	9,98	0,76
Danmark	9,45	1,91
Finland	9,54	0,84
Nederland	10,46	1,51
Italia	9,46	1,26
Storbritannia	9,87	0,99
Sveits	7,59	0,98
Østerrike	7,95	1,17

¹ Inkludert alle avgifter.
Kilde: IEA og SSB.

Energiforbruk som gjennomsnittet

Det høye elektrisitetsforbruket betyr imidlertid ikke at Norge har et spesielt høyt samlet energiforbruk.

Siden 1976 har energiforbruket økt med over 40 prosent – fra vel 600 til ca. 865 petajoule i 2004. Målt per innbygger ligger Norge litt over gjennomsnittet blant vestlige land, men lavere enn Sverige og Finland.

Mens Norge stadig har produsert mer olje, har det i denne perioden paradoksalt nok skjedd en overgang fra oljeprodukter til bruk av elektrisitet, som nå utgjør ca. 50 prosent av det totale energiforbruket. Men mens det stasjonære oljeforbruket (bl.a. til fyring) er blitt kraftig redusert, har olje brukt til transport økt noe. Også bruken av gass, fjernvarme og fast brensel har økt.

Økte utslipp til luft ...

Økt produksjon av olje og gass og mer veitrafikk fører til økte utslipp til luft. De norske utslippene av klimagasser økte med 10 prosent fra 1990 – som er basisåret for Kyotoprotokollen – til 2004. Veksten i utslippene har vært lavere enn den økonomiske veksten (målt som BNP i faste priser) i perioden.

CO₂ står for om lag 80 prosent av de samlede klimagassutslippene. De viktigste kildene til utslipp av CO₂ er veitrafikk, olje- og gassutvinning, forbrenning i industrien og prosessutslipp fra metallproduksjon.

Ifølge Kyotoprotokollen kan de norske utslippene – medregnet de såkalte Kyotomekanismene – bare øke med i alt 1 prosent fra 1990 og 20 år fram i tid.

... og også mer avfall

Økonomisk vekst og velstand genererer også store mengder avfall: I 2004 produserte vi i alt vel 8,6 millioner tonn avfall; dvs. nesten 2 tonn per innbygger. Siden 1995 er økningen på vel 1 million tonn. Økningen i avfallsmengden på 1990-tallet er omtrent på linje med BNP-veksten.

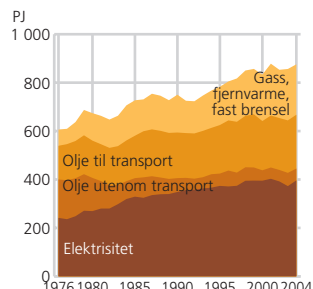
40 prosent av avfallet kommer fra industrien, mens de øvrige næringene til sammen genererer omtrent det samme. De resterende 22 prosentene er husholdningsavfall og mengden av dette øker mer enn de øvrige typene. I 2004 produserte hver innbygger i gjennomsnitt 378 kg husholdningsavfall. Og avfallsmengden i husholdningene har økt mer enn konsumet i husholdningene. Rundt halvparten av husholdningsavfallet i 2004 ble sortert ut for gjenvinning.

Energiforbruk per innbygger i noen land. toe. 2003

Island	11,7
Canada	8,2
USA	7,8
Finland	7,2
Sverige	5,8
Norge	5,1
Nederland	5,0
Frankrike	4,4
Danmark	3,9

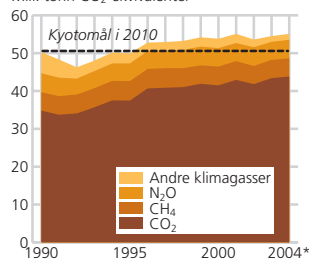
Kilde: OECD/IEA.

Energibruk fordelt på energitype¹. Petajoule

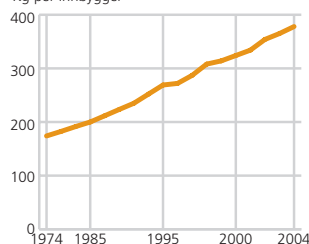
Utslipp av klimagasser

Mill. tonn CO₂-ekvivalenter

Husholdningsavfall

Kg per innbygger

Mer statistikk?

ssb.no

Dette er Norge gir bare enkelte smakebiter på Statistisk sentralbyrås statistikk. På våre websider – ssb.no – finner du aktuell og oppdatert statistikk og analyser om alle de temaer som er behandlet i dette heftet. I tillegg finner du utførlig bakgrunnsinformasjon om de ulike statistikkene. Ny statistikk publiseres hver dag kl. 10:00. All informasjon som publiseres på ssb.no er gratis.

The screenshot shows the homepage of Statistisk sentralbyrå (SSB) in Norway. The browser is Microsoft Internet Explorer. The website has a navigation bar with links to 'Statistikkområder', 'Statistikkbanken', 'SSBmagasinet', 'Forskning', 'Nyttig', and 'Publikasjoner'. There are also links for 'Søk', 'A.Å', 'Hjelp', 'Biblioteket', 'Kontakter', and 'English'. The main content area features several news items:

- Oppgang i sykefraværet**: Sykefraværsprosenten gikk opp fra 6,4 til 6,7 mellom 4. kvartal 2004 og 4. kvartal 2005. Det legemelte fraværet gikk opp fra 5,5 til 5,8 prosent og det egenmeldte gikk ned fra 1,0 til 0,9 prosent. (22 03)
- Bedret økonomi i kommunene**: Kommunene får et netto driftsresultat på 3,8 prosent i 2005, viser foreløpige nasjonale tall. Dermed tyder det på at kommunene har fått tilbake sitt økonomiske handlingsrom. (22 03)
- Stabil økonomi i fylkeskommunene**: Kommuneregningsstatistikk, 2005. Fylkeskommuner, foreløpige tall. Foreløpige tall tyder på stabilitet i fylkeskommunenes økonomi i 2005. Netto driftsresultat for fylkeskommunene samlet utgjør 1,4 milliarder kroner. Det ligger omtrent det samme som tall fra 2004. Videregående skole og samferdsel står for de største andelen av utgiftsporteføljen. (22 03)
- Auke i utføring av obligasjoner**: 4. kvartal 2005 var det ferde ut obligasjoner innenlands for 43,7 milliarder kroner. Dette er en auke på 7,3 milliarder kroner, eller 20 prosent sammenlikna med 4. kvartal 2004. I samme kvartal var det ferde ut sertifikat innenlands for 70,6 milliarder kroner, medan det vart ferde ut obligasjoner og sertifikat i utlandet for 171,8 milliarder kroner i 4. kvartal 2005. (21 03)
- Litt færre nordmenn på reise**: 1,9 millioner nordmenn i alderen 16-79 år var på reise med minst en overnatting i 4. kvartal i 2005. Dette er en nedgang på 3 prosent sammenlignet med 4. kvartal i 2004. Om lag 55 prosent av oss var på minst en overnattingstur i 4. kvartal i 2005. (22 03)
- Rekordhøy kraftproduksjon og eksport**: Året begynte med rekordhøy produksjon av elektrisitet. Total norsk kraftproduksjon i januar var på 14 019 GWh. Dette er 10,5 prosent høyere enn januar 2005 og den høyeste produksjonen som er målt for januar siden månedstatistikken startet i 1979. (20 03)
- Fyrer mer ved i nye ovner**: Norge er en nasjon av vedfyre. I perioden fra oktober 2004 til september 2005 ble det brennt i overkant av 1,4 millioner tonn ved her til lands. Om lag 30 prosent av denne veden ble fyrst opp i nye ovner som brenner renere. Slike nye ovner har lavere utslipp av blant annet partikler og er mer energieffektive enn de gamle. (20 03)
- Fortsett høy lønnsvekst for ledere**: Gjennomsnittlig utbetalt lønn for ledere i aksjeselskaper med flere enn 25 ansatte, utgjorde drøyt 720 000 kroner i 2005. Dette var en økning på 8,7 prosent fra 2004. Til sammenligning var økningen fra 2003 til 2004 på 6,3 prosent. (17 03)
- Utenlandsgjelden økte i 2005**: Norges brutto utenlandsgjeld var på 1 891 milliarder kroner ved utgangen 4. kvartal 2005, 185 milliarder kroner mer enn på samme tidspunkt i 2004. Bankene bidro sterkt til oppgangen gjennom 2005, som var sterkest for den langsiktige gjelden. Fra 3. til 4. kvartal 2005 økte utenlandsgjelden med 48 milliarder kroner. (22 03)
- Støysvake bildekk vil redusere støyplagen mest**: Av samnyttige tiltak fram mot år 2020, vil utskifting til støysvake bildekk og motorer redusere støyplagen mest. Men uten bilstrøknige tiltak kan økt befolkning og mer trafikk likevel føre til at støyproblemet blir større enn i dag. (20 03)
- 19 omkom og 700 skadd på veiene i februar**: Av samnyttige tiltak fram mot år 2020, vil utskifting til støysvake bildekk og motorer redusere støyplagen mest. Men uten bilstrøknige tiltak kan økt befolkning og mer trafikk likevel føre til at støyproblemet blir større enn i dag. (20 03)

On the right side, there is a sidebar with a search bar and a list of 'Frigivninger torsdag 23.03 10:00':

- Norsk mediebarmeter
- Sjulykker
- Bygge- og anleggsvirksomhet, omsetningsstatistikk

Below this, there is a section for 'Støypilager' with a link to 'Støysvake bildekk vil redusere støyplagen mest'.

Du kan søke etter statistikk på ulike måter: Ved å slå opp på ulike emner, søke i fritekst eller bruke den alfabetiske veiviseren A-Å. Du kan også gå til en av våre mange temasider. I tillegg kan du selv konstruere dine egne tabeller i Statistikkbanken for nedlasting til PC.

Du kan også abonnere på de ulike statistikkene per e-post, også dette er gratis. Alle våre publikasjoner finnes tilgjengelig i elektronisk versjon på ssb.no.

Publikasjoner

Statistisk årbok

Statistisk årbok kommer ut hvert år og presenterer hovedtrekk i den offisielle statistikken på de fleste samfunnsområder. Statistisk årbok er et nyttig oppslagsverk – et leksikon i tall. Tabell- og figurregister og et alfabetisk stikkordregister bak i boka gjør det enkelt å finne fram til aktuell informasjon. Kildeopplysningene i tabellene gjør årboka til et godt utgangspunkt også for dem som ønsker å finne fram til mer detaljert statistikk. Statistisk årbok utgis også på engelsk og både den norske og den engelske utgaven finnes på våre websider: ssb.no.

Samfunnsspeilet

I dette tidsskriftet presenteres aktuelle analyser om levekår og livsstil. *Samfunnsspeilet* kommer med seks nummer per år og gir løpende informasjon om viktige sosiale, demografiske, økonomiske og kulturelle endringer i samfunnet.

Abonnementspriser 2006:
kr 330,- for institusjonsabonnement,
kr 220,- for privatabonnement og
kr 65,- for enkeltnummer.

Økonomiske analyser

Her presenteres artikler om samfunnsøkonomiske forhold, oversikter over konjunkturutviklingen i Norge og utlandet, nasjonalregnskapstall og andre konjunkturindikatorer. Publikasjonen kommer med seks nummer i året.

Abonnementspriser 2006:
kr 1 000,- for institusjonsabonnement,
kr 540,- for privatabonnement og
kr 170,- for enkeltnummer.

Adresser

Statistisk sentralbyrå

Postadresse:

Postboks 8131 Dep, 0033 Oslo

Internett: www.ssb.no

E-post: ssb@ssb.no

Besøksadresser:

Oslo: Kongens gate 6

Kongsvinger: Oterveien 23

Sentralbord: 21 09 00 00 eller 62 88 50 00

Spørsmål om statistikk og publikasjoner kan rettes til vårt

Bibliotek og informasjonssenter

Bibliotek og informasjonssenteret er et kompetansesenter for offisiell norsk, utenlandsk og internasjonal statistikk, og ligger i Kongens gate 6 i Oslo.

Bibliotek og informasjonssenteret er et fagbibliotek med målsetning å formidle og gjøre tilgjengelig statistisk informasjon for allmennheten, forskningsmiljøer, medier, myndigheter og næringsliv.

Telefon: 21 09 46 42/43

E-post: biblioteket@ssb.no